

Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Spisal M. Cilenšek.

I.

Ložnic je po slovenskih krajih več in sicer isto tako vodà kakor vasij. Kar svedoči že napis, govoril bodem tù o vodi, in to o dokaj veliki vodi. Res se utegne kdo v dlan nasloniti, preišljevat in naštevati vse tiste reke in rečice, katere je morda že sam videl, ali pa o njih čital, ali samó pripovedovati slišal, a ker jih je več tega imena, ne more pogoditi prave. Takisto sem naglašal, da ni majhna, ampak precéj velika voda. No, morje pa tudi ni, niti jezero, toda človek pride vendar zaradi takih rečij prav lahko v zadrego in ker nosi vsak svojo glavo, težavno je v drugih glavo ubijati to, ker se za raznih dôb kaže različno. Kaj morda ne vé vsak fantič, da se lovijo raki lahko le v plitvi vodi in se tudi tù ni bati kakšne nesreče, izvzemši jedino to, da se trudi po več ur za vodo, pa še repa ne prinese domóv? Tako je sedaj, a prejšnje dni je bilo vse drugače, kajti ráčje kuge še niso poznali. Ali kaj bi tudi, saj ima v novejšem časi skoro vsaka žival in vsaka rastlina svojega ali celó svoje zajedovce — torej tudi rak —. Kadar pa okolnosti naneso, hrumijo valovi sicer pohlevnega potoka ter drvijo navzdol, da se opazovalcu ježé lasje. Sedaj stopi ribič s primerno mrežo v zatišje, kjer so se valovi pomirili, in meče ribe na trato. Tako nekako bi se dala opisati Ložnica in ker je navadno opravljal svoj posel le rakar, prištevati jo moramo potokom.

Od navadnih potokov se mora Ložnica pa vendar že po tem razločevati, da je v tolmunu »brez dna« videl svoje dni — pred kakimi štiridesetimi leti — Onegáv Jože, strasten lovec in ribič, soma večjega od konja. Zasedoval ga je večkrat, vendar le jedenkrat mu se je primerilo, da je imel nabito puško na rami. Kroglja ga je neki zadela, toda brkač je nosil tako trdne hlače, da se ga ni prijela. Od tistega časa pa živi v miru, seveda po svojem mnenji, a Levčanje in Drešinčanje so mu jako gorki, kajti veliko ima na svoji vésti. Krapí, ščuke in druga luskava svojád polzéla je neki po njegovem grlu, akopram jo je pohrustalo tistih dvaintrideset — ali menj — zob, ki se imenujejo človeško zobovje.

Da se morda kritikom preveč ne zamerim, bilo bi le umestno, navesti nekoliko posameznostij, kar se tiče naše rečice. Da jo sploh ločimo od drugih istega imena, bodi povedano, da se imenuje »savinjska« zato,

ker se pretaka po Savinski dolini. Resnično pretaka, kajti vsak mlinar jo zbira na svoja kolesa tako dolgo, dokler je ni toliko, kolikor je potrebuje. Niže se zopet zbira nad mlinom in to tako daleč, da se napósled oproščena vseh spon izliva nad Celjem v bistro Savinjo. Sevéda, kdor jo vidi pod Butejevim mostom, dobre četrti ure nad Celjem ob véliki cesti, lahko misli, ta potočec je morda kake pol ure dolg — ali moti se. Njena zadnja postaja je malo više omenjenega mostú; tù je zaježena in ker se potem neposredno izliva v Savinjo, vidi se nam prav majhna. Teh svojstev so samó tiste vode, katerih struga je le malo nagnena pa večkrat zaježena.

Savinjska Ložnica teče skoro vzpóredno s Savinjo ob južnem vznožji vshodnih izrastkov severnih Savinjskih planin med Pako in Vojnikom ter pobira ondotne rečice skoro do ravno imenovanega trga. Ona izvira blizu Ložnice (vasi) v Št. Ilski župniji izpod skal gorenjega triasnega vapnenca. Kakor Savinji neki ne ugaja kmalu po porodu beli dan, isto tako tudi Ložnici ne; a ta se ne skrije v pródnata tla, ampak gre sence iskat v skalno otlino — Vranjo peč — ki je kakih 120 m dolga. Potem teče po povprečnem jarku na jug in se vshodno od Polzele, prevrtavši si svojo pot po litavskem vapnenci, obrne na jugovshodno stran. Oljska gora ji je nekak čuvaj, ki gleda na izvirek in pazi na daljno razvijanje njeno. Kakor hitro prižuboré njeni valčki v dolino, pomirijo se, kajti vse večje kamenje se je porazgubilo in na njegovo mesto je stopil drobnejši pródec. Tudi tla so vsa drugačna. Namesto vapnencev omenjenih dveh tvorb nahajamo tù potopnine (diluvij), ki napolnjujejo vso Savinjsko dolino do bližnjih gričev. Ako si popotnik ogleda malo bliže nekoliko sestavin, razbivši jih ob trdi snovi, takoj mu se zažari oko, ustavivši se na zahodu ondi, kjer nad Dobrovljem prijazno pozdravlja znanca svojega, sivkasto pečevje strme Ostrice. Raz Solčavskih planin so nanosile predpotopne vodé ogromno množino sedanjih Savinjskih tal in jo kolikor možno razdelile enakomerno. Tù si je izdolbla Ložnica svojo strugo v nekoliko pródnati, nekoliko ilovnati zemlji ter počasi prestopa lesene jezove in se druží napósled s Savinjo, kateri neki pripoveduje raznočasne dogodke. Kakor se pa nje voda sčasoma popolnoma zjedini s Savinjo, ne puščajoč nobenemu sledú za seboj, ravno tako se godí njenim dogodkom iz prave domovine: vdušeno, pozabljeno je vse! Na hrbet pa ji léže še móra iz gorenje Savinjske doline ter jo žuli do zadnjega vzdíha. Naravno, da se pri-tožuje, vendar vse zaman.

Iz njene domovine se pripoveduje marsikaj, a mi hočemo samó zanimivejše točke spraviti med svet. Možno, da se tudi drugje kaj slič-

nega dobiva, ali vsak kraj ima svoje posebnosti ter to in óno po svoje zavija. Tako tudi ob Ložnici.

Na zahodni strani nad Celjem so postavili davno davno nad njenim hrbtom most. Tù ob véliki žili, ki vodi iz poglobitnega mesta vsega cesarstva do sinje Adrije, je prometu najbliže. Tù so se vozili in se vozijo še sedaj pošteni ljudje, ki jo navadno le »Ložnica« imenujejo. Časih se je pritepel tudi kak tujec, kateremu »ž« in pa domača končnica nista prijala. Tako je prišlo, da so napravili iz domače besede pokveko in jo uveli tudi v knjige. Vse to bi se dalo še prenašati, a njena mlajša ¹⁾ sestra Pirežica iz Vinske gorice ji je po poročilu gori omenjenega lovca in ribiča, ki je bil sigurno nenavaden človek, ker je celó šumenje vodâ razumeval in morda tudi dobro tolmačil, že pred leti šepetala, da se ob njenem obrežji zbirajo neke megle, ki izpremenivši se v oblake preté s točo pobiti vso pšenico in zasejati ljuliko. Hudomušne toče sicer ni bilo, pa tem več bliska in groma. Strela je sicer tù in tam udarila, toda bila je »vodena« in njene štiri curke je odkrhnla letošnja vročina tam nekje v Žalci. To je opazovala radovedna Ložnica sama, ko je skakljaje raz jezú bližnjega mlina nateknila náónike ter se od sáme jeze razpršila v pene in hlap. Zdaj se ji je zénica tako povečala, da je ugledala tisto čudno strašilo ob uhodu v trg, ki nosi na belkastem čelu neke črne hierogliffe, kateri vozniku velevaljo, da »Pokajne iz bičam . . . je prepovedano«.

Odkar je jela »železna kača« po naših tleh rožljati, ni videla Ložnica več tistih širokokolesnih »parizarjev«, ki so delali most med severom in jugom. To je bil seveda drugačen most od ónega, o katerem je govorila Pirežica. Blagó se je prevažalo na vse dele svetá ter marsikomu dobička obetalo in tudi prineslo; druge pa je spravilo to prevažanje na beraško palico. Mnogo mladeničev se je odtegnilo tem pôtem vojaški suknji. Kadar so se pa bližali Celju, udarili so jo péš čez Ložnico proti Vojniku in tako odnesli peté za nekoliko časa. Ko je vse to prenehalo, videla je Ložnica mnogo solzâ in slišala bridko stokanje ubogih žen, katerim so možje po prejšnji navadi zapravljali imenje, zabavaje se po krémah z igro in pijačo. Dokaj lepih kmetij je prišlo tem načinom na boben. Kolikor teh starih »furmanov« še živí, skoro vsi brez male izjeme so se udali žganjepitju, dočim mlajši, ki niso nikdar izkusili toliko svetá, večinoma dobro napredujejo. Temu pojavu se nikdo ne čúdi, kajti dostikrat je vzel oče sina svojega, ko je malo dorastel, celó iz šole in moral je ž njim. Mladi človek se lahko vsemu

¹⁾ Z ozirom na geološko tvorbo, v kateri se nahaja nje izvirek. Tega je namreč povila tretjaška tvorba.

privadi in ko mu je dal oče na izbor, ali v šolo — ali pa po svetu, odločil se je navadno za zadnje. Zdaj pa vsega tega ni več in sin se uči kmetijstva od očeta ter ostaja lepo domá, dokler ga ne pokličejo v vojake. Tedaj pa zvesto služi svojemu cesarju in še na um mu ne pridejo Solčavske planine, kjer so se v prejšnjih časih klatili vojaški ubežniki in malovredni postopači. Vsak uvidi, da je to sploh nemogoče in Ložnica se ne bode mnogokrat več napela, da bode odnesla spomin na nekdanje čase v Črno morje. Sploh je opomnje vredno tudi to, da se mladina malo briga za minulost in tako gine dandanes bolj in bolj zanimanje do duševnega žitka minulih dnij.

Vozniki s parizarji so obvozili mnogo svetá in morda je ni bilo ure, bodisi po dnevi ali po noči, ki bi jih ne bila srečala na cesti. Noč »pa ima svojo moč«, pravi star pregovor. Mnogo so vedeli pripovedovati o tujih krajih, velikih mestih in rekah in o šegah raznih narodov. Pa tudi marsikaj družega je prišlo na vrsto. Sevéda vsak ni bil za to, pa vsak tudi ni vedel, kajti med seboj so imeli druge pogovore. Še živeč mož mi je pravil za mladosti naslednjo dogodbo, katero naj bi bil doživel njegov drug pred Levcem, vasjo slabo uro od Celja proti zahodu ob véliki cesti. Vozil je po noči iz Celja proti vasi. Pred njo na desni se vidi še sedaj v krogu stoječe gabrovje, Šola imenovano. Na levi pa je groblja, kjer so izkopavali rezano kamenje izza starih časov. Ves ta kraj zove ljudstvo »Tirgot«. Do semkaj je privozil voznik, kar hkratu obstojé konji in nobeno priganjanje jih ni moglo spraviti z mesta. Vzpenjati so se jeli in rezgetati, da je voznika, strah izpreletaval, kar sicer ni bilo na njem opazovati. Ozre se okoli ter ugleda pred konji mrtvaški sprevoz belo oblečenih pošastij brez glave. Pomikal se je od groblje čez cesto v Šolo. Ko je zadnji del bil s ceste, potegnili so konji brez voznikovega biča.

Na desno od Levca je položena čez Ložnico brv. Tù je že ostrasila mnovega grozna pošast. Velik kozel, črne barve in plamenečega jezika sedí ob svoji uri na brvi. Ko človek stopi nánjo, postavi se kozel na zadnji nogi, a namesto vánj zapraší se v vodo. Vse to se zbira lože od novejših napisov, kateri Slovencem oznanjajo, da je tù »Hopfen-Trockenhaus«. To nam je tudi glavna priča, kdo sili v deželo. In istina, kadar hmelj dozoreva, oglašajo se krivonosovi zmerom bolj in bolj in nemogoče ni, da se jih v kratkem tudi stalno nekoliko naseli. Potem bo pa Ložnica, izpirajoč vso to nesnago, točila dvojne solze, in odmeva v Savinji ne bo našla, kajti ta je temu že vajena. Prečrno bi gledal trdèč, da mora vse tako priti, toda temu pa vendar nikdo oporekati ne more, da v lepo in rodovitno dolino vedno bolj in bolj silijo

tujci in izpodrivajo domačine. Teh se prehitro primejo tuje besede in Deutschwirth, Deutschenthal, Buchberg itd. slišiš, kamor se obrneš. Peščica takih ljudij že dá kraju ime, katero se podeduje od roda do roda.

Spomin na »ajde« se nahaja ob Ložnici še povsod. Pravega pojma ljudstvo o njih vendar nima. Vedno se le trdi, da so bili mogočne postave in tej primerne telesne moči. Za Drešinjo Vasjó, kjer se je videlo do najnovejšega časa grmovje in trnje, imeli so neki svoje kegljišče. Ondu šo kegljali z ogromnimi kroglijami, katere so potákali preko polja od Savinje do Ložnice. Narejene so bile te kroglje od kamena, kateri so lomili v Kamniku nad Grižami; tedaj bi bile, geološki povedano, izbrušene iz gorenje triasnega vapnenca.

Tudi »ajdovkih deklic« se še spominjajo. V predpasnikih so baje nanosile z Mrzlice kamenje za Petrovško cerkev. V skalovji omenjene gore so stanovale, a nobeno okó jih ni videlo.

Volkodlaka so si Ložničanje prikrojili nekako po svoje. Pripovedujejo pa to tako-le: »V Zibiki se je praznovalo ženitovanje. Po stari navadi so se jako dobro veselili, jedli in pili ter uganjali mnogovrstne burke. Posebno so godci brili šale in navzočne svate kratkočasili, kolikor je bilo moči. Ker je pa v minulih časih bilo tudi po naših krajih dosti volkov, streljali in pobijali so jih vsak na svojo roko. Skoro pri vsaki hiši si dobil lahko volčjo kožo. Najpredrznejši godec dá si prinesiti tako dlakuljo, a predno jo ogrne, poprosi prisotne ljudi, naj ne odpirajo vrat, kajti — namigne s prstom — lahko bi se pripetila nesreča. Babura pa, radovedna, kaj se godi v sobi, poluka pri vratih in v tem hipu smukne volk na plano. Klatil se je okoli po svetu in ljudem škodo delal. Prišel je tudi do Ložnice, kjer so se razprostirali gosti hrastovi gozdi. Tù mu je posebno ugajalo in nastanil se je. Na paši za logom je ukradel celó Brencetovo kravo ter jo v goščavi razmesaril in do kostij obral. Večkrat so ga zasledovali, toda ni bilo možno priti mu do kože. Prihajal je celó v Godomeljsko¹⁾ cerkev in prestrašeno ljudstvo se je razpršilo. Ali našel je vendar mojstra svojega. Močen mož se je ustavil pri vhodu in ko plane volk pri odprtih vratih v cerkev, potegne mu kožo raz telesa in rešen je bil. Samó kremplje je obdržal, dokler je živel.«

¹⁾ Gotovlje, Gutovlje, Dobrovlje, Dubrovlje, Dobravas, vse to se nahaja po spisih in knjigah, vendar vse je napačno. Pod vasjo izvira Godomlja; po nji se mora vas imenovati „Godomlje“.

Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Spisal M. Cilenšek.

II.

Naše Ložnice bregovi niso visoki in po nekoliko — osobito nad mlini — tako nizki, da moreš skoro povsod do vode. Ker je zemlja večinoma rahla, izpodjeda jo in odnaša odkrušene snovi ter jih nagramadi na pripravnih krajih. Sevêda se to dogaja samó za povódnji, kajti inače je jako pohlevna. Na ta način se tvarjajo podbréžine, ki sezajo neki prav daleč pod površino. Tù je voda navadno največja in dela tolmane, katerim se ne more priti do dna. O jednom smo že poročali; a nahaja se še drug, véliki tolmun imenovan. Tù so se pripravljali večkrat na lov velikanskih rib, ki navadno v podbréžini živé in stoprav ob povódnji v deroče valove molé odprta žrela, v katerih klinastem zobovji ostaja vse, kar drvé razjarjenega življa silni valovi. Ko so nasičene, izginejo v globino. Marsikdo jih je bajè tudi videl v temnih nočeh, ko so se nalik kitom vozile v vodi in njih luske razsvetljevale bližnjo okolico s takim leskom, kakršnega bi komaj dajali vsi dragi kameni, kar jih je na svetu. Človekova pohlepnost in lakomnost sta se mnogo napirali, kako priti do tolikih zakladov. Pri jezovih so se odvdignile zatvornice, delali se prekopi, da bi odtekla voda. A vse zastonj! V podbréžine so drogali s takimi hlodi, katerim je bilo komaj po šest mož kos. Vse brez uspeha! Zdaj si izmisli posebno zvita glavica nekaj novega. Naročé vaškemu kovaču skovati trnek, ki je bil sila težek in močen. Nánj obesi celega teleta in priklenivši verigo k topoli, spustí ga v globino. Radovedno ljudstvo je čakalo v grozi in trepetu trenutka, ko bo treba poprijeti za verigo in potegniti velikanski zaklad iz vode. Ali tudi to se ni posrečilo. Topol se strese in zašumí s tako silo, da skoro vse pobegne. V tem hipu zarožlja veriga in se odtrga ravno nad trnkom. Pa tudi vodni velikan je dobil dovolj. Nekoč so našli namreč po hudi povódnji trnek s čeljustimi na bližnjem kléči ter so bili neki vsi uverjeni, da je vsaj jeden izmed teh strahovitih velikanov na njem poginil, in ker so se jeli svojih nevspehov sramovati, pustili so vse v miru in teleta rajši redili, nego jih metali v strašansko zobovje. Od te dôbe imajo ribe mir; ugiblje se časih samó še o tem, kaj bo, kadar jim prostora več ne bo. Utegnejo li privzdigniti površino, ali kaj li?

Ker je obrežje nizko, poplavljala je Ložnica čestokrat pólja in travnike ter posestnikom provzročevala dokaj škode. Tudi bližnje

vasí so mnogo trpele, kajti voda je sezala tù časih do kolen in ako si hotel priti do soseda, stopil si na kaka stara vrata ter ja poganjal s kólom. Naravno, da je bila zemlja osobito po pašnikih in travnikih razkopana in so jarki in jame bili polni vode. Le-sem je donašala veliko rib, ki so po povódnji zaostajale in marsikomu donašale lep postranski dobiček. Saj so jih znali pa tudi loviti! Že sama beseda »ščuka« vznemirila je naše ribiče tako, da skoro niso mogli mirno misliti, na kateri način bi bilo možno biti prvemu na dotičnem mestu. Ker jih je navadno prihajalo po več skupaj, ni bilo kaj posebnega, ako so se malo pomikástili in polasali, predno so pričeli svoje delo, kajti vsak je lovil na svojo roko.

»Janezek, kje si jo pa videl stati?« ogovori Kovačev Tone malega dečka, ki jim je naznanil veselo to novico.

»Tam-le blizu grma,« odreže se Janezek, »pa zdaj je ne vidim več, skrila se je v dračje«.

»Tako, zdaj pa potegnimo!«

Resk! in mreža je pretrgana. »Lep dobiček bi bil imel, ali ta hentana mreža se mora pokvariti ravno tedaj, ko je sreča človeku tako mila,« hučuje se Ožbinov Nace in stopi na suho ter pogleduje na vse strani, kateri jo dobí. »Morda se pa vendar tako skrije, da ne pride nobenemu v pest in dobim jo jaz, ko pridem z drugo mrežo.«

Tako si je delal upanje, a prišlo je drugače.

V tem hipu se strese Kovačev Tone po vsem životu in toliko, da mu orodje ne pade iz rok. Z vso silo privzdigne mrežo in lepa ščuka leži med blatom in rastlinsko šaro, katere je po takih jamah prav na debelo. Vsi pritekó gledat jetnika ter se na videz veselijo lepe ribe, toda pravo za pravo pa kuha vsak jezo, ker je ni dobil on. Ko so še o velikosti, téži in ceni potrebno ukrenili, gredó v drugo mlakužo, ali pa se odpravijo domóv, kakor ravno okolnosti naneso.

Tù moram vplesti kratko opazko, katera nam je živa priča, kako se brezumno ravnanje z božjimi darovi tudi nad potomci z vso silo maščuje. Ložnica je bila od pamtiveka jako ribovita. Posebno je uga-jala krápom, katerih je bilo za mladosti očeta mojega nad Levskim mlinom še brezštevilne jate. Ker pa ljudje niso samó velikih lovili, ampak z omótico prestrizali življenje tudi mladičem, krčilo se je njih število od leta do leta in ko sem v mladostnih letih jaz hodil za vodo, ni bilo več repa v nji in ga tudi sedaj ni. Pa ni jih podavila ribja kuga, ampak človek v svoji nevednosti in lakomnosti. Med boljšimi vrstami je bilo največ ščuk in ostrižev, katere so že tudi skoro popol-noma zatrli. Mesto vsega tega pa se širijo sedaj belíce, klini, mreene in

še druge majhne malo vredne ribe, ki so prej služile plenilkam v živež. Ščuke so najbolj na osti nabadali pa tudi streljali, ostrizem pa trnke nastavljali. Sedaj, ko je vse ribje bogastvo minilo, pa tožijo, da se še za največji post ne dá ujeti kakšen rep.

Tako je bilo za preteklih dnij, ali sedaj vsega tega ni več. Odkar se je določil Ložnici pravilni tek s tem, da se je napravil na njenem desnem bregu nasip, ponehali so idilični časi v napominanem zmislu. Ker so sedaj povódnji nehale razlivati kalno tekočino svojo daleč na krog, izgubila se je pri mladih ljudéh tudi skoro že popolnoma ne-spametna vera na kače, katere je voda dostikrat puščala blizu poslopij. Sevéda so bile navadno samó neškodljive beloúške, a vera nánje je bila močnejša od prepričanja. Bog ne daj ubiti kačo, ki si jo našel v hiši, kajti vsak človek ima jedno in ako to usmrti, mora sam kmalu umreti. — In res, pripetilo se je, da je ubil mož v svoji hiši dokaj veliko kačo in ker se je kmalu na to prehladil in tudi hitro umrl, bili so sosedje še trdneje uvrjeni ob istinitosti trditve svoje.

Ker že govorimo o kačah, naj omenimo še pólšine, katera se je nahajala svoje dni blizu Godomeljske vasi. Nekako v sredi med vasjo in Ložnico je stala velikanska mlaka, po kateri se je ob povódnji voda dalje odtekala. Čézno je bila položena brv, ki je stala na koléh. Tod se je hodilo navadno, vendar otroci smo se te stranske poti vselej ogibali, kajti ob kraji je stala stara, zveržena in žlambóраста vrba, katera nas je vsakokrat opominjala na Vzveličarjevega izdajico, ki se je baje obesil na takem drevesi. Zato neki strohni vsaki vrbi notranji les! A to še ni bilo vse. Bolj nas je vznemirjala pólšina, ki je imela svoj vhod med vrbovimi koreninami. Tù je bilo kač brez števila. Kadar smo bili v družbi očetovi ali máterini, tedaj se sevéda navidezno nismo bali, toda po brvi nam je vendar kar sapo zapiralo. No, pa tudi ni bila šala, saj je v pólšini po pripóvedí kraljevala velikanska kača, ki je bila matica vsem tistim, ki so navadno plavale po mlakuži in so žabe ter drugo podobno golazen žive požirale. Osobito ob toplem vremeni je kar mrgolelo kačjih gláv, ki so se držale nad vodo, dočim je ostali život zvižaje se vodo rezal. Drugje se pač takih in enakih nismo bali, ali tukaj je bila v obližji strahovita kraljica, ki je imela neznansko moč. Sevéda navadno ni nikomur nič žalega storila; dà, še pokazala se ni, temveč žedéla je v svojem dvoru ovita trikrat okoli kamenite mize, na kateri se je svetila dragocena krona. Ta je ljudi najbolj mikala; toda gorjé ónemu, ki bi se bil pritihotapil med to breznogo golazen brez pravega vzroka samó z namenom, dostojanstva zunanji znak izpremeniti v blesteče koleske, ki bi mu utegnili

trgati žepe. V takem položaji bi kraljica le zazvižgala in prihitelo bi toliko podložnic, da bi obsule predrzneža do glave in ga raztrgale na drobne kósce. Ker je torej nevarnost bila prevelika in je vsakomu življenje drago, umeti je lahko, da se ni našel človek, ki bi bil poskusil svojo srečo. Sedaj pa ne prihajajo nikomur take izkušnje več, in fantje, gredóci na vojaški nábor, skoro še mesta ne poznajo, kajti grda mlaka se je izpremenila tekom let v rodovito njivo in tretji rod o tem sigurno ničesar ne bo védel.

Kaj pa je vsemu temu vzrok? Gori smo že omenili, da je Ložnica izpirala za povódenj bližnjo zemljo, narejala jarke in mlakuže in jih polnila z vsakovrstno nesnago, med katero je bilo časih tudi kaj slastnega za zobé. Ali kmet obrača, gosposka pa obrne! Ker so se pritožbe zaradi škode po vodi vedno množile, ukazalo se je kmetom napraviti na desnem bregu nasip, ki naj jih v bodoče varuje nesreče. A jarki in mlakuže, posebno po občinskih pašnikih, ostali so mnogo mnogo let in česar ni mogla dajati tekoča voda več, nadomestovala je dežnica in snežnica. Vendar tudi sedaj še ni povsod vse v redu, zlasti ondu ne, kjer je zemlja lastnina vseh občanov. Drugje pa se je pretvorilo nezdravo, vlažno ozemlje v rodovite njive, sočnate travnike in mestoma celó v hmeljnike.

Nedolžnega kačjega pastirja je spravila prostega ljudstva domišljija v posebno zvezo s kačami, katerim naj bi pot kazal. Zatorej se ni varno kopati v vodi, nad katero letajo ti premokrilci, kajti kolikor je teh nad vodo, toliko kač v vodi.

Dečki na kmetih imajo navado, da se radi spravijo na drevje, bodisi zavoljo sadja, bodisi zaradi tega, da se razveseljujejo po svoje. Zlasti ob nedeljah, ko ni treba trgati hlač po šolskih klopéh, pa tudi ne opravljati kakšnega dela, zberó se radi ter pohajkujejo po logih in gozdih. Skrbne matere nam niso mogle nikdar dosti v glavo vcepiti strahú pred kačami, ki neki ob nedeljah kaj radé splezajo na drevje, Zlasti pa je dan Vélike gospojnice tako svet, da kače ne smejo na zemlji ostajati, zato se spravijo vse na drevje.

V Kamniku nad Grižami je kača, velika kakor senéna žrd, ki človeka takoj zadavi in požrè.

Kače, »pikajo« z želom, katero kaj radé pomáljajo iz gobca.

Kakor marsikje drugje je tudi ob Ložnici navada, da potrosijo z blagoslovljenimi jajčjimi lupinami okoli hiše na Veliko noč nadejé se, da kače ne bodo mogle vánjo.

Modrása moramo po tem, kakor se nam opisuje, in po njegovih svojstvih staviti med bajna bitja. Môdras je kratkega debelega

trupla in nosi na glavi grebén. Barve je zelene in nekako z dlako pokrit; strupen pa tako, da človek takoj omahne, ako ga je zadel. Prebiva najrajši v grmovji in skalovji po vinógradih in jezen zazvižga tako silno, da mu devet drugih pride na pomoč. Ako ga razdražiš, meče se za teboj in gorjé ti, kajti ne uideš mu nikdar.

Na levem bregu naše rečice stoji sedaj osamljeno selo Govče. Takrat, ko je zorel bob še v klasji in pšenica v stročji, bilo je ondu vse drugače. Lepa vas z župno cerkvijo je krasila bližnjo okolico. Toda stanovniki so bili brezbožni in so ravnali z ljudmi liki z živino; zato jih je strašno kaznoval. Ravno je bil semanj dan. A na semenj niso prignali živine in ne pripeljali in prinesli raznovrstnega blagá kakor je to sedaj povsod v navadi, ampak bil je »bábji semenj«. Ženske so imeli v vrečah in jih prodajali kakor drugje blagó. Zavoljo tega v nebo vpijočega greha se je pogreznila vas s cerkvijo vred. Zvonik je sprva gledal še iz iz zemlje in pogumni Godomljanje so si osvojili mali zvon, ki je neki od čistega zlatá. Celjski zvonár jim je prè ponujal drugega iste velikosti in še toliko starih dvajsetíc, kolikor bi jih držal. Ali zamán!

Ložničanje vedó priti do vsakega zaklada na poseben način. V ta namen so si ustvarili ptice posebne vrste, ki stanujejo po žlambórih. Te se hranijo z »mávričinim korenóm«, ki raste ondu, kjer se mavrica dotika tal. Ako prideš o pravem času na omenjeni kraj, vidiš vse živo lepo pisanih ptic, ki pobirajo koren in nosijo v svoja dupla. Tudi ti ga lahko nabereš in ž njim vsako ključanico odpreš, ako se je le dotakneš. Stopi li konj na tak koren, odletí mu podkev in ni je móči zopet pribiti.

Pómlad v srci.

Zima nemílo besnéla je,
V srce mi vésna privéla je;
S tvojih pogledov mi je blestéla,
Dušo po sili méni razgréla.

Cvetje ledeno cvetélo je,
Lice na lici žarélo je:
Burja ledena zunaj je brila,
Pómlad zelena v srci mi klíla.

V sladkih se čutih zibála sva,
Sanje presrčne sanjála sva;
Gládila lice roka mi tvoja,
Zrla v oči — nebesa sem svoja.

V sreči tej ves svet zabíla sem,
Tebe gorkó poljubíla sem. . .
Kadar zdaj snežna zima nastaja,
Sladek spomin srcé mi obhaja!

Tinea.

Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Spisal M. Cilenšek.

III.

Dečki, ki so jedva oblekli hlače, poznali so vsi »Zaloškega Šestoprstnika«. Ko so ga ugledali z daleka, spominjali so ga z glasnim vrščem na napako, katero je nosil na obeh rokah. Gorki so mu bili vsi, kajti vsak je že izkusil njega koščeno pest. Hodili so namreč, ker jim je v vasi nedostajalo sadja, v hribe in z dolgo roko jemali, kjer so prišli blizu. Mimo hiše našega junaka pa so morali vsegdar, ker je stala ob vznožji. Ker ga je njegovo rokodelstvo — bil je čevljar — zadržavalo v hiši, prestregel je vaške fantaline dostikrat in jih našeskal tako, da so se sramovali kopati v v Ložnici. Dasiravno še majhni, takih rdečkastih prog bi vendar ne bili kazali nikomur. Domá povedati pa tudi ni kazalo, kajti očetje so imeli za preprečnikom shranjenega brezovega olja, katero bi jim bilo take muhe pregnalo še bolj. Torej jim ni preostajalo ničesa drugega, kakor voljno nositi tiste neplemenite grbe, katere jim je vrezalo toli plemenito olje. Zato so se pa tudi vaški neplemenitniki odškodovali takoj pri prvi priliki. Kakor hitro se je med njimi raznesel glas, da se približuje »Prst Skaza«, vse je bilo okoli njega in se poskrilo za grmovje, drevje, jarke itd. Oglašali so se dečki zaporedoma in se smolcu smijali, da je bilo groza. Ker se niso upali izza svojih kotov, bilo je vsega stoprav konec, ko se jim je skril za logom. Zato pa jih je zopet nažulil, kadar so mu prinesli v mlin, da je bilo joj.

Poznal Šestoprstnik fantov sevéda ni, zato pa tudi ni delal nobenega razločka, kar mu je donášalo mnogo nevšečnosti. Navadno se ljudje res ne pipljejo preveč za otroke, a naletel je časih vendar na pravega, ki mu je povedal, kar mu je šlo.

Najtežavneje je bilo dečku iti k njemu z očetom, umerit prve čevlje, katerih bo treba, kadar se začnejo trgati hlače po šolskih klopéh. Vsak se je skrival in odlašal, dokler se je dalo, a napósled vendar šel trepetaje za očetom. Vsak se je kar tresel, kdaj potegne »kneftro« in ga začne krotavičiti. A nikdar se ni kaj takega pripetilo. Dečki so mu gledali vedno le na prste in šteli 1, 2, 3, 4, 5, 6 na desni in zopet tako na levi roki. Kolikorkrat so to tudi ponavljali, nikdar se niso ušteli. Pa je bilo res nekaj posebnega, kajti saj so jim vendar domá pravili, da dvakrat pet prstov ima človek na obeh rokah. Ta suhi mož pa

se ne strinja z drugimi ljudmi in naj bi bil šesti prst v kaj drugega porabil.

Domóv gredé pa je marsikateri vprašal svojega roditelja, zakaj kličejo drugi dečki tega moža Šestoprstnika? Ali je to morda v zvezi s tem, ker nosi na palci še palček? »Sevéda, zato!« bil je odgovor; »le potrpi, ko prideš v latinske šole, pojasni se ti marsikaj, kar niti jaz ne vém in zvedel boš tudi to. Meni so sosedov novomašnik pred leti to razložili, a zapamtil sem si samó toliko, da Šestoprstnik pomenja človeka, ki ima šest prstov.«

»Palček, prst Skaza« ali Šestoprstnik je bil v okolici jedini čevljar, kajti tedaj še niso drug drugemu kruha tako zavidali, kakor danes, ko je že v vsaki vasi po več rokodelcev tiste vrste. Ko so dečki v šolo hodili, bali so se ga še zmerom, kajti vedeli so, da je že časih katerega pri učitelji zatožil in tedaj se mu ni veliko bolje godilo, kakor v njegovih pestéh. Da pa ne izumrje rod človeški, prihajali so sevéda zmerom drugi zakrpanci, kateri so mu ravno tako nagajali, kakor njih predniki. Ko se je pa postaral in jim ni mogel več do živega, opustili so fantalini grdo razvado in zdaj je vse to malone pozabljeno. —

Ko so dečki odrastli šoli in si s kakim delom prislužili nekoliko drobiža, poiskali so si za kakim grmom ali drugje primerneга prostórčka, položili desko na travo, v klobuk pa nekoliko soldov in tresli »parto«. Posebno ob nedeljah so se pečali s to igro in marsikateri je prišel na večer prazen domóv. Mlajši so se naučili od starejših in tako se je ukoreninila ta navada, da, ko so nastopili boljši časi, ni je bilo móči hkratu zatreti. S časoma pa se je obrnilo vse na bolje in sedaj se nekdanja strast samó še omenja pri posebnih prilikah. Želeti bi ne bilo, da se zopet oživí! —

Hudobnemu človeku se ni dobro zameriti, kajti lahko te spravi v nesrečo. Kako, kje itd. se to more dogoditi, nam ni treba še na tanko razlagati, kajti je itak povsod predobro znano. Pa Ložničanom je bil znan poseben način, kako nahuditi sosedu na vrtu, da mu več ne obrodí drevje; da, še več, da se sadna drevesa celó posušé. Živela sta bajè sosedu v velikem sovraštvu. Kjer je bilo mogoče, oškodovala sta drug drugega in napósled so jima pošli vsi pomočki. Oglasi se nekega večera berač in poprosi prenočišča, ali surovo zavrnen, gre k sosedu, kateri ga, dasi tudi ne posebno prijazno, pa vendar vsprejme. Po večerji, katere so dali tudi njemu, pušita še moža vsak iz svoje lule ter se pogovarjata o tem in ónem. Govorica nanese tudi na gospodarstvo in malhar priporoča posebno sadjarstvo, katero daje pri ma-

lem trudu lep dobiček. Hvalil je gorjance, ki si vedó s sadjem dobro pomagati, grajal pa dolince, ki se navadno izgovarjajo s tem, da je že prepozno, da ne čakajo niti jabolka itd. Bodem li morda sadil za druge ljudi? Tu pri vasi je preveč dolgih rok, ki bi le grabile brez razločka. Temu je tujec sevéda ugovarjal, kajti imel je o takih rečeh precëj izkušnje.

»Toda«, namuznil se je skrivnostno, »velika nesreča se človeku lahko pripetí na vrtu. Jedna noč zadostuje in vse je izgubljeno.«

»Kako mislite, ne razumem Vas?«

»I, kako mislim? Tako, kakor sem že večkrat slišal po svetu. Saj vem, da ste dobri, ker radi izkazujete usmiljenje ubožcem. Zato Vam tudi lahko to skrivnost razodenem, ker se ne bodete ravnali po slabem nauku. Stvar je prav kratka. Ako se namreč sadno drevo med najstjo in dvanajsto uro po noči s svedrom navrta do stržéna in v nastalo luknjo pričvrsti lesen klin, posuší se prihodnjo pomlad in tudi drugo se na istem prostoru nekako počasi obira.«

Naš sosed je zvedel dovolj.

»Tisto jablano, na katero je tako ponosen, bodem mu navrtal, potem pa naj drugim oponaša, da nimamo niti peške.«

Te misli so mu rojile po glavi, ko se je spravljal k počitku.

Prihodnjo jesen pa je res njega nasprotnik bil podrl na vrtu prej toli čislano drevo. Posušilo se je bilo, in nikdo ni védel temu vzroka. On se je pa smijal in na tihem zagrozil, češ, tako bomo delali naprej, ako ne boš miroval. Prepričan je bil namreč, da je njegova hudobija uničila sosedu najlepše drevo. Ta pa je poklical svojo ženo in ji kazal rov pri rovu, katere so neki napravili raznovrstni žužki. Kako se je godilo mlademu drevesu na istem prostoru, bralcem ne moremo povedati, ker ga sosed ni zasadil. —

Uro hodá od Žalskega trga proti severozahodu je Peklo, jako dolga in pri vhodu zeló visoka jama, katere navpične stene zapirajo kratko dolinico. Iz nje teče potok, kateri si je izdolbel svojo pot v triasnem vapnenci. Povse še jama ni preiskana, ali toliko vemo, da se onda dobivajo dokaj lepi kapniki. Na levi stráni vódi steza v hribe.

Po noči je bilo in zvezde so migljale na nebu. Mimo pride vinjen hribovec, ki se ga je bil navlekel nad navadno mero. Blizu jame malo postoji in se s hripavim glasom zadere: »Ali si domá?«

»Sem, sem!« pritrdi mu hudobec, »toda takih pijanih muh tukaj ne pobiramo, le spravi se naprej.«

To mu je bilo dosti. Vsa pijanost ga je minula in pobiral je stopinje, da mu je sape zmanjkovalo. Od te dóbe neki ni več hodil

po noči mimo omenjenega kraja in še o mraku ga ni spravil nikdo tjakaj. —

Pod Mrzlico v Celjskih hribih je bilo bajè svoje dni jezero. Kmet je prignal jarem volov mimo ter ondu napajal. Zdajci se pogrezne žival v globino in nikdar ni bilo sledú po nji. Po nekoliko letih pa najde pastirček ob vznožji raztrgane telege, katere je voda prinesla izpod hriba. Po tem poti se je tudi jezero izlilo v Sávinjo in od istega časa je ondukaj suha zemlja. —

Vozil je proti polnoči voznik od sv. Petra po poljski cesti v Godomlje. Blizu znamenja ga sreča velik mož z mrtvaško glavo, noseč mejnik na rami.

»Kam naj dam?« glasiló se je vprašanje.

Voznik, od strahú trepetaje, ni odgovoril ničesar, ampak po konjih udaril. A pomagalo mu je malo in še drugikrat in tretjikrat mu je stavila prikazen óno vprašanje. Napósled pa vendar izpregovori: »Tjakaj, kjer si vzel.«

»Rešil si me groznega trpljenja, hvala ti!« reče in mu izgine izpred očíj koščení mož. Velik greh je prestavljati mejníke, zavoljo tega pa tudi duše ne najdejo mirú, predno niso poravnale krivice, katero so za življenja storile sosedu — tako te poučí pošteni kmet, ki je s tem zadovoljen, kar mu je odkazala gosposka.¹⁾ —

Ob poti k sv. Jederti se polagajo veje, šibice, storži itd. na kup, kateri se prilično zažgè. To je grmada, ki se dela na spomin »stari Mariljki«. Šla je neki od vinógrada, pa razbojniki so jo ondu usmrtili in oropali. Ker je torej storila naglo smrt, na katero ni bila pripravljena, zažiga se v vzveličanje nje duše omenjena grmada. Ker je to mesto v gozdu, plaši se posebno mladina in nikdar bi mimo ne šla brez kakega dodatka, katerega si je že prej pripravila. Pa še potem jo ulijejo drug za drugim, da se kar prah vzdiguje za njimi. —

Tisti čas, ko je bil še bob v klasji in pšenica v stročji — tako navadno pričnó pripovedovati kako »štórijo« — nesla je žena otroka h krstu, pa botre ni mogla dobiti nikjer. Na poti jo sreča bela žena ter vpraša: »Kaj paносиš, dobra žena?«

»Otroka nesem h krstu, pa nikdo neče botrinjstva sprejeti,« bil je kratek odgovor.

»No, če je taka sila, pa jaz stopim s teboj,« odgovorila je bela žena — smrt —.

¹⁾ Glej prekrasno balado Gorázdovo »Mejnik« v 2. št. letošnjega »Ljublj. Zvona«, Uredn.

Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Spisal M. Cilenšek.

IV.

Kadar se začenja oglašati pomlad, išče mladina po tratah majhnih rdečih živalic, katerim pravi »velika noč«. Njih barva jo spominja rdečih jajec, katerih se nadeje od marsikoga. Ako je našla tako pršico (*Trombidium holosericeum* in *T. tinctorium*), tedaj je nje veselje jako veliko in takoj teče vprašat očeta ali mater, pride li že kmalu vélika nedelja. Naveličala se je že dolzega posta in rada bi gledala, kako se bode vrtal koláč. Ta se ne peče nikdar med letom, temveč samó zadnje dni vélikega tedna. Sevêda je med kolačem in koláčem precejšnja razlika in dočim ga navadne gospodinje vsájajo nalik navadnemu kruhu, tedaj pa druge, ki so se za mladosti naučile kaj več, potrebujejo »modla«. To je velika okrogla posoda od gline in lepo lošana. Na sredi ima »doc«, ki je malo nižji od roba in otel; torej je pravi koláč, ki je dostikrat nad ped visok, tudi na sredi prevrtan. To otroke najbolj miče in težko pričakujejo dneva, kateri naj jim razkrije to skrivnost. Odrasli pa se ž njimi vsak dan malo pošalijo in jim na dolgo in široko pripovedujejo, kakih priprav bo treba za to težavno delo. Le mati jim blagodušno velevalo, naj potrpe še nekoliko dnij in vse bodo mogli videti. Kmalu pridejo težko pričakovani zadnji dnevi vélikega tedna in sedaj rekó oče sinku: »No, stopi h kolarju in reci mu, naj pride vrtat koláč, in sicer z največjim svedrom.« Ker je v teh besedah zmerom nekoliko sméha, muza se otrok okoli matere in jo zvedavo pogleduje, kakor bi jo hotel vprašati: »Naj li res skočim?«

Ker je deca pri takem delu nepotrebna in nadležna, odpravi jo mati z besedama: »Le stopi!« — Vse skoči k vratom in vsak bi bil rad prvi. Otroci pripovedujejo to novico vsakomu in predno pridejo zopet domóv, prikrit je že kolač z belim prtom v glinenini. Ničesar niso videli in ostala jim je samó tolažba na prihodnje leto. Tako se ponavlja njih zvedavost vsako leto, dokler se ne spametujejo in se zanimajo samó še drugi dan za to stvar, ko se odkrije verbas in se prikažejo zgolj »dobre reči«.

Ob véllkih sobotah imajo Ložničanje še to opravilo. Od lésk na cvetno nedeljo blagoslovljenih butar si naredé križe, in sicer tako, da se napravi veliki »T« s tem, da se vtakne prečnica v precép dalj-

šega kolca. Popółudne jedenkrat vzame hišni gospodar križe in steklenico z blagoslovljeno vodo ter hodi od njive do njive, od travnika do travnika, in tudi gozda ne pozabi. Povsod pričvrsti križec ob konci dotičnega zemljišča in je pokropi z vodó. Vse to naj pomnoži zemlji rodovitost in jo varuje vremenskih nezgod. Jednaki, pa zbiti križi se radi pribijajo tudi na razna vrata.

Res delajo jaslice otrokom veliko veselje, ali njih živelj je in ostane vendar domači vrt ali pa trata pod vaško lipo. Tu imajo svoje zabave, tu svoje igre. O velikonočnem času se povrača vsako leto ista igra. Dve gladki paličici se vtakneta s koncem v zemljo in sicer toliko druga od druge oddaljeni, da med njiju položeno jajce ne pade na tla, drugi konec pa se dá v precép kvišku stoječih krajših paličic. Sedaj pa jamejo »boljgati«, to je potákati jajca po paličicah. Kaka slama ali kaj sličnega jim je mera. Po prvem opraviu, ko so se »žegna« nasitili, vidiš skoro na vsakem drugem, tretjem vrtu kepo otrok, katerim je igra zdaj prva skrb. Da se zavoljo mere dostikrat spró, to je naravno, kajti rdeče jajce je vsakemu drago. Časih se tudi pripetí, da pride kateri z lesenim jajcem, a ker ostane vsakokrat celó, spoznajo napósled pajdaši sleparstvo ter ga poženó. Večji fantje in časih še možjé mečejo na »klobuk«, na »križe in može«. Sploh pa se tudi ta igra bolj in bolj opušča. —

Denarje kujejo na Dunaji. Ondu stojí, kakor pripovedujejo Ložničanje, blizu cesarjeve palače velikanska črna hiša, ki je objeta z visokim zidovjem. To je kovačnica za denar. Kovači ne smejo nikdar na svetlo in vsak mora ostati ondu do smrti. Cesar napravi denarja, kolikor hoče, in ga ima toliko, da ga sam ne more prešteti. Osebito tisti ponarejalci denarja, ki ga prav dobro umejo kovati in se zaradi tega na dolgo pripró, pridejo v dunajsko kovačnico in se tam pridržé vse ostale dni svojega življenja. —

Kmetsko ljudstvo se drží podedovanih navad liki kléšč kože. Kadar gre nevesta iz vasi ali župnije, tedaj je treba ženinu šteti domačim fantom zahtevano vsoto do vinarja, ináče ne pusté svatom na noben način dalje. Dogodilo se je, da so se svatje ustavljali in da niso prišli možje na pomoč, Bog védi, kako bi se bila stvar razmotala. Pri zadnji hiši se je bila potegnila preko ceste veriga, ki je ustavljala vozove. Svatje, videč, da s silo ne pridejo do vspeha, zatekó se k župniku, ki je razkačeno moštvo sicer pomiril, ali fantje niso odjenjali, dokler niso prejeli zahtevane navadne odkupníné. Ta razvada je sevéda še obična. Ženinu domačinu pa fantje po noči trikrat pod oknom zaukajo in za to težavno delo dobijo tudi neko odškodnínó — na-

vadno v denarjih. No, ker jih je precéjšnje število, ne zaleže tak dar veliko, a tu si pomagajo sami in zloživši še potrebno, odpravijo se v krčmo, kjer se po svoje veselé. —

Blizu Ložnice sredi travnika je bila strašanska grez. Ni ga bilo moža, ki bi si bil upal blizu. Bila je neki tako globoka, da sedem senénih žrdij druga vrhu druge ni sezalo do dna. Vse ozemlje okoli se je gugalo. Nekemu pastirju je ušla krava in bezljala proti napominjanemu kraju. Pastir skoči za njó, a oba požrè strašno žrélo. Nikdar ni bilo sledú za njima. Ponočni popotniki pa so radi pripovedovali, kakšne tožne glasove so slišali od sredine mužnatega travnika, kjer neki duša nesrečnega dečka prosi rešitve. Še sedaj je zemlja ondú kaj precéj vlažna, grez pa je izginila, ko je lastnik travnika od drugod navozil prstí. Raznovrstni šaši rastó zdaj ondu in kažejo kolobarjasto podobo nekdanje z vodó zalite otline. Mogoče, da je bil to studenec, čegar voda je tekla po vulkanskem trahitu, a sčasoma mu se je zaprla podzemeljsa pot in prenehal je. —

Ložničan o bratu le redkokdaj govori in namesto da bi rekel: »Brat (= brát) moj je šel v Celje,« pravi: »Naš Miha« . . . Tudi starši govoré o sinu samó primorani; med seboj in s sosedi pa le: »Naš Janez« itd. Ako je pa sin že oženjen in se govori o gospodarji, tedaj pa še krstnega imena ne dostavljajo, ampak samó »naš«. — »Naš me ne uboga, zatorej mu pa tudi dostikrat izpodletí« — toži n. pr. oče sosedu o svojem sinu gospodarji. —

Kakor druge so tudi Ložničanje za prejšnjih časov tatove in tatíce ostro kaznovali in sicer očitno. Ni še dolgo tega, kar je umrla stara babéla, ki je bila zavoljo izmikanja zadnja postavljena na sramotno mesto. Sredi vasí, priklenena k vaški lipi, na ogled postavljena vsem vaščanom, stala je štiriindvajset ur in tako zadostila pravici. —

Za vodo ni dobro zvižgati, kajti s tem se draži hudobec, ki po tolmunih prebiva in zvižgajočemu človeku vrv okoli vratú vrže ter ga v vódo potegne in ondu potopi. Osobito ob nedeljah, ko poletnega časa otroci ne morejo ostati brez kópanja, svaré jih matere, naj se vedó kolikor možno spodobno, da se jim ne pripetí kaj hudega. Že marsikdo je videl takega hudobca, ki se prikazuje v človeški podobi z dolgo brado, rdečo kapico in zeleno ostalo obleko. Starikav je in majhen, liki otrok petih let, a ima strašansko moč. Navadno ni zloben in ne dela ljudem nobene škode; razdražen pa ne pozna usmiljenja in usmrti vsakega, ki mu pride v pest.

Najbolj so se ga bali rakarji in kaj bi se ga tudi ne, saj je neki kléščarjev vrhovni poveljnik. Račja lov se je prejšnje dni prav

dobro obnašala, kajti vsaka rečica jih je bila polna. Dečki so jih lovili po dnevi v luknjah, pod kamenjem, drevesnimi koreninami, ki so se razprostirale v vodi in po dračji. To delo se je zvrševalo navadno z roko in mnogemu je pokazal nazadnjak svojih klešč silo; a to jih ni zadrževalo. Tudi z mrežo so jih lovili, ali jim pečeno žabo nastavili, katera jih je omamila tako, da so se kar v gručah zbirali okoli nje. Ako so ugledali dečki kakšnega Žalskega gospoda, katerega je vodila pot mimo do vinogradov, ulili so jo po travnikih in se skrili za grmovje, kajti vedeli so bajè, da ima vodo v najemu.

Fantje se niso jezili nad dečki, kajti vedeli so, da jim jih ostane še mnogo. Ti so se zbirali po noči ob ugodnem času za potoki in prinašali trsák in vreč s seboj. Po noči namreč goni hudobec rake na pašo in pride jih toliko, da jih je treba samó pobirati, dokler ni vreča polna. Toliko pa je vendar treba paziti, da se ne pobere zeleni rak in ne shrani. Ta bi namreč zazvižgal tako močno, da bi slišal glas njegov hudobec sam, kateri bi nepovabljene goste raznesel kakor solnčni prah. Umevno je torej, da se je vršila taka ponočna lov prav tiho in da so fantje natanko pazili na vsakega košarja, ki bi jim utegnil prizvižgati smrt.

Dokler je bilo kaj rakov, lovili so jih res pridno in da ni nastala med njimi kužna bolezen, še sedaj bi jih bilo vsaj toliko, da bi si mladina hladila dolge zobé. Ženske navadno niso marale zánje, nekako studili so se jim; no, sedaj imajo mir pred njimi. Ko žito cvete, so raki najboljši, kajti marsikatera čarovnica jim vrže nekoliko rose, katera jim baje jako tekne. —

Ako gorí vsa vas, mora nesrečo odvrniti samó župnik s posebnim blagoslovom. Ako bi pa zgorel kak človek in bi duhovni gospod ustavil ogenj, bila bi njegova duša na veke pogubljena. Ko so Godomlje gorele pred kakimi tridesetimi leti, bilo bi se imelo dogoditi kaj takega, a raznesel se je bil glas, da je ostal v ognji majhen deček in njemu na ljubo so seveda vas branili samó s brizgalnicami. —

Ako se zbirajo nad sv. Uršo oblaki ter se nakopičijo v gosto kapo, ki ji krije vrh, nastane ob kratkem deževje, ki traje po več dnij. Seveda ugibljejo vreme po navedenem receptu samó óni Ložničanje, kateri morejo izpred praga gledati na štajersko koroškega mejaša, v katerega obližji se ne zanikava več z dolincem navadno nikalnico, temveč z besedami: »to že kor«. Kadar pa se cerkvica na gori prav dobro razloča in nekako belo sveti, ni stanovitnega vremena pričakovati. —

V celovškem mestu — kjer pa še tudi Slovenci stanujejo, toda besede drugače zategujejo, ki Ložničanom nekako čudno na ušese zvené — imajo na lepem trgu priklenjenega velikanskega »lintverja«, ki je

svoje dni živel v Vrbskem jezeru ter okolico strašno pustošil. Po naključji so ga zalotili jedenkrat na kópnem, vrgli mu debelo verigo okoli vratú in ga priklenili k močnemu stebri. Tu sedaj počiva brez vsakega gibanja in gorje ljudstvu, kadar se predrami in od zarjavele velike verige odtrga. V Konjiški Gori prebiva tudi tak »lintver«. Vsa je neki polna vode in ker ta nima prostora dovolj, počila je na severni strani in nje vsebina odteka ondu počasi. Da bi pa razpoka ne postala večja, speli so jo z železjem. Bog ne dáj, da pride zmija na svetlo! Vse — gore, drevje, kamenje, hiše, voda itd. bi drlo za njim, dokler ga ne bi usmrtilo. Takšna pot bi bila zaznamenovana z razvalinami človeškega potú in s smrtjo vsega, kar bi dohitela.

V drevorédu.

V življénja urah tesnih,
Ko trè mi jad srcé,
V spomine prošlih časov
Vse misli mi hité:
Podobe znane vstájajo,
Megléno se porájajo,
S tolažbo me navdájajo,
Da gíne mi gorjé.

Pomlád je v cvétji klila,
Dehtèl je drevoréd,
Tedáj ob tvoji stráni
Po njem sem hodil spét.
Kar zima razločila je,
Pomlád ljubó združila je
Ter v srcih pomladila je
Ljubezni nama cvét.

Krasoto tujk sem hvalil; —
Zeló sem se razgrel . . .
» . . . A lepše ni od têbe!«
Ko to sem ti bil del,
V obráz si se zažárila,
S pahljačo me udárila
Ter ljubko se razjárila:
»Tedáj si spet začel?« —

Sestala sva se jédva,
Ločila sva se spét,
Spét mi krenila nôga
Nazaj je v tuji svét.
Pomlád pač tu zdaj klíje mi,
V srcé pa ne pristíje mi,
Spomin le óndu žíje mi
Na té in drevoréd.

Fr. Gestrín.

Siromàk.

Vè zélene lipe hladni senci
Raduje se šumno veséla vas,
Ovéva živahno jo godba zvónka,
Da vriska ter sméje se na glas.

Med drugimi lepa župánova hčerka,
Žari kakor zoren rožen cvet,
Opravljena drago v baržun in svílo,
Ljubo očaráva raznéženi svet.

A malo v stran za drevesom prikriva
Oprt o déblo se mladi Zorán,
Plesánje gleda z rosnim očesom,
Ozíra se v déklico temáu.

Dal srčno rad kri bi, če smel se zasukat
Le jedenkrat ž njo bi v čilih vrstéh:
A v stári bil bi obleki svoji
Nakičeni mládeži le v zasméh.

Jos. Kržišnik.

vasor, da se je slavno boril 1462. l. pred Dunajem. Konrad, Pankracij in Nikolaj tega imena so bili celó glavarji tržaškemu mestu. Poslednji te rodbine je bil Erazem Luegar. A njemu se ni milila sreča! Osve-
titi se mu je nemara hotela usoda za vsa zlodejstva, vse zlotvore pro-
minulih Luegarjev.

Ni umrl na postelji, niti v slavni bitki, nego pal je zavratno, zlo-
čincu prestrigla mu je Morana nemila življenja nit.

Bil je zadnji srednjeveški vitez-plenilec na Kranjskem!

(Konec prihodnjič.)

Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Spisal M. Cilenšek.

V.

Blizu Arjevasi vódi vélika cesta po zidanem móstu. Ondu ob
cesti stoji grm, ki se bajè ne dá izruvat. Tukaj je mesto,
kjer je čakala potnika sreča, ako je le nekoliko zdravih mo-
žján nosil v lobánji. Vštric grma se mu je pridružil osel, s katerim
se človek sevèda rad ne bráti, ali ta je bil neki veliko vreden. Obto-
vórjen je bil z dragocenim blagom in spremljal je ponočnika streljáj
daleč. Tu pa je, ogledavši se po človeku, izginil brez sledú. Ako bi
bil potnik nánj položil roko, vse neizmerno bogastvo bi bilo potem
njegova last. Ker se o tem nikdar slišalo ni, mogoče, da še čaka
sreča prihodnjega rodú. —

O tobákarjih se mnogo pripoveduje, vse pa meri na bôje, koje
so imeli s stražniki. Tobákarji so tihotapili duhán v hribovite kraje
in imeli povsod dobrih zaščítnikov, ki so jim takoj naznanjali vsako pre-
téčo nevarnost. Zaradi tega so bile za to prepovedano rokodelstvo
pripravne osobito takšne hiše, ki so stale na holméh, raz katerih je
bilo mogoče hitro ugledati prihajajočih sovražnikov. Časih pa niso
utegnili več pobégniti in prišlo je do hudega bôja, ki se je navadno
krvavo končal. Nedaleč od Godomelj so imeli svojega pomagača, ka-
teri jim je po nóči prenašal prepovedano blagó v Solčavske planine.
Dasitudi močen mož je vendar spotoma zeló opéšal in bi ne bil mogel
prilézti domóv, da mu ni žena njegova naproti prinesla do Pake poln
lonec dobro zabéljenih žgánjcev. Okrepčan je stopal poleg pomočnice
domóv in čakal nove prilike. Sevèda je imel zaradi tega ponočnega

posla veliko opraviti z gosposko, ali ponočnjakov ni izdal, kajti pre-dobro je védel, kaj ga potem čaka. Tobákarji namreč niso nikomur prizanašali in izdajico obično do smrti mučili. Najčešče so ga pri-vezali k drevesu in tako dolgo okoli njega gonili in topli, da je izdihnil dušo svojo. Ako pa niso utegnili, opravili so kazen kar na kratko s tem, da so se sovražnika svojega iznebili s kroglo. —

Za prejšnjih časov so bile kolíne povsod v navadi. Kláti sevéda ni znal vsakdo, zatorej pa je imel izurjenec temveč pôsla. Prigodilo se je, da so praznovali tak svetek tam nekje ob Pirežici. Veselili so se pozno v noč in natrkani razšli vsak na svoj dom. Tudi brez godca niso bili, kakor navadno, na tej pojedini, ki je družbo razveseljeval z gosli. Da je vmes vpletal tudi razne šale in bril mnogovrstne burke, to je bila že stara navada gódcévska. Čim večji mojster je bil v tem, tem rajši so ga imeli in tem gošče so ga vabili na veselice. A na-šemu se je domóv gredé huda godila. Pot ga je véla po gozdu in ker je pod nogami škripalo, stopal je hitro. Pa jedva pride v naj-večji les, kar mu zareži naproti volčje žrelo. Brž je bil trezen in si tudi védel pomagati. Vrgel je klobáso kolikor možno daleč po snegu in v tem, ko je grdoglédec stikal za njo, ubral je pot kar najhitreje. Tako je delal, dokler je bilo káj v canjici. Kaj pa zdaj? Večkrat je namreč čul, da je volk pasjega rodú in kakor ne ta, tako tudi volk ne mara poslušati nobene godbe. Zatorej prime krčévito za gosli in dreví lók po strunah, da so čudno cvilile. To je gladúna tako strášilo, da je ostajal zmerom precěj oddaljen od veseljáka. Tako sta se bala drug drugega in se pomikala počasi po gozdu. Godecu izpodrsne in pade. Nevšečna godba utihne in takoj mu je volk za pctámi ter ga potegne za kožuh. Hipoma vstane v smrtnem stráhu in prične znova gósti ter se reši volka zopet za primerno daljo. Tako sta prišla skoro do Ložničinega mósta. Bil je že skrajni čas, kajti gosli so imele samó jedno struno še célo, druge pa so visele popókane nizdolu. »Zdaj sem na móstu, preko njega ne pojde požerúh«, misli si godec in je pogumnejši. In res, kakih deset korakov pred mostom ustavi zver nadaljno zasledovanje in to je bil zadnji čas, kajti tudi zadnja cvileča struna je odpovedala službo svojo pretrgavši se na dva konca. Pa ne mislite, da dobrovoljček ni več zahajal v vesele družbe. Dà, samó domóv je hodil po takih nevarnih krajih zmerom drugega jutra. —

Povedal sem že, da je za Godomeljsko vasjó ob izvirku Godomlje períšče, kamor hodijo prát gospodinje in dekleta. Da se to dogaja za dneva, je naravno. Pa kaj se pripetí! Sredi vasi stojita lipi, kjer se mladina na trati prav rada igrá. Po stari navadi pa se zbirajo ondukaj

fantje, kakor hitro se je opravila domá večerna molitev, poležejo po travi in si pripovedujejo dogodke minulega dné. Saj si imajo pa res mnogo povedati, osobito ob sobotah, ko so tudi tisti prisotni, kateri gredó med tednom za delom na razne kraje. Gospodárstvo jim je naj-češče deveta briga; pa kaj ne bi, saj itak po ves dan opravljajo težka dela. Tu se rajši poménkujejo kaj drugega. Tudi je časih treba pognati kakega pobalína, ki se drzne priti v njih društvo, dasi še ni fant. Bližajoče dvajseto leto ga šele nekoliko opravičuje, shajati se po nóči s tovariši svojimi. No, pa tudi to je pogojno; mora se namreč zavézati, da se »prikupi« o prvi priliki. To jim daje mnogo gradiva, da razpravljajo prav natanko o njem. Potem se omenjajo še drugi, katerih sicer ni pod lipo, a zaradi starosti svoje tudi letos pridejo na vrsto. Tako se plete govorica o fantovstvu in pijači; časih pa zakrožijo kako domačo pesem, in dajo s tem »izvoljenkam« svojim glas, da jih čuvajo tujih usiljencev. No, to bi bila voda na njih mlin! Zdravih udov ne bi prinesel domóv, tako bi ga našeškali in nikdar bi se mu zopet slà ne budíla po tem, kar váruhi že »svoje« imenujejo, dasitudi tega ne priznavajo niti drug drugemu. Tako vasujóčim fantom je pretresel vse kostí šum, ki se je razlegal neke sobote večer od perišča. Prala so bajè pred polnočjó vaška dekleta ondu in se tako glasno razgovarjala, da so jih fantje po glási spoznali. Groza jih je izpreletávala vedoče, da je perilo že posušeno. Osrčijo se in stopijo iz vasí. Nikogar niso srečali in tudi na perišči ni bilo žive duše. Kaj je torej pomenjalo to pranje? Vendar ne smrti ali vojske? Ne, vsega tega ne! Morda so bile čarovnice, ki so, glasove domačih deklet posnemajoč, dražile fante, da bi po navadi svoji delale jezo in prepir med mirnim ljudstvom. Molčali so sicer o tej stvári fantje, da ne bi razburili prebivalstva, a samí so vendar prav oprezno ravnali, dokler se niso uverili, da bi bilo takšno natolcevanje krivično. —

Gozdi se zmerom bolj krčijo, na njih mestu pa nastajajo zeleni travniki in rodovita pólja. Tudi ob Ložnici se je razprostiral lep hrastov gozd do Godomelj. Potok mu je bil severna meja, vas pa je stala ob južnem konci, ali bolje povedano, ob periferiji poluokrožne šume. Ta gozd se je imenoval po podobi svoji »Okroz« in je dajal vaščanom lep dobiček. Želod so pobirali in svinje ž njim pitali, ježíce pa prodajali; listje jim je dajalo stelje. Gozd je bil občinska last. Sčasoma so jeli podirati tudi drevesa in temni gozd se je po nekatera mesta rédil bolj in bolj. Takšni prostori so jim rabili v pašnike in pozneje vse ozemlje. Sedaj pa ni videti ondu nobenega drevésa, ampak zemlja je lepo pokmétošana in donaša koristi na drugo stran. »Okroz«

je bil še za mladosti moje nekako poseben kraj, kamor si nismo prav úpali otroci. Tam so namreč za prejšnjih časov, dokler je stal razsežni les, imele čarovnice shode svoje in zaradi tega so ga vaščanje tudi skrčili. Ako se je vračal po 'večni luči' moški od dela ter moral skozi les, bil je izgubljen za nocojšnji večer. Izza kakega débła je bajè skočila copernica, vrgla mu uzdo preko glave in ga vprašala: »Ali me poznaš?« Na odgovor: »Hudič te poznaj!« zasédla ga je kakor svojega konja in ga gonila na vse pretege daleč krog. Onemogel je prišel proti jutru ubožec domóv in ni védel ničesar povedati o tem, kar se je godilo ž njim. Samó tega se je spominjal, da je bil dobil uzdo na glávo. —

Sreča teríca silnega možá. Ta jo čudno pogleda, prime za roke in strese, da so ji zobje zaklepetali. Povedala je dogodek prijateljicam svojim, katere so ji rekle, da nikdar več sita ne bo, kajti to je bil »Netèk«, ki ima do človeka tako moč, da mu še tako obila hrana ne zaleže dosti, ako ga je malo potresel. In res, teríca je použila svoj kos kruha, pa je bila še bolj lačna. Šla je od ženske do ženske, vsaka ji je dala polovico južine svoje, a ni bila sita. Tako se ji je godilo vse življenje. —

Bil je oče, ki je imel zatega konja. Ko je odhajal v mesto, izročil je sínu vse ključe, samó jednega ne. Ko je bil že daleč, pogleda sin skozi razpóko v hlev in ugleda omenjenega konja. Dolgo ne more odpreti vrát, ker nima pravega ključa. Napósled se mu to posreči, zajezi konja in odjaha za očetom. Prehití ga in beží dalje; oče pa za njim.

Ko ga je že skoro dohajal, reče konj jezdecu svojemu: »Vrzi tri zrna prosá na tlà!«

Zdajci vzrase trnjeva gošča in oče vpije za sinom, kako mu je tu ravnati.

»Grízite z zobmí, kakor sem jaz!«

Šlo je. Zopet je sínu za petámi.

Konj pa reče: »Vrzi tri pšenična zrna na zémľjo!«

Zdaj so nastali strmi hribi, po katerih je oče po nasvetu sinovem tako dolgo tolkel, da jih je zravnál.

Tretjič mu je za petámi. Zdaj pa vrže solí na zemľjo, in bilo je mórje. Ko pride oče do njega, zavpije za sinom, kako naj pride preko vode.

Sin odgovorí: »Obesil sem si mlinski kamen na vrat in plaval na nasprotno stran.« Oče si misli: »Dobro, da se hitreje posušim, obe-

sim si dva.« Tako se je sin iznebil očeta, ker se je bal, da mu vzame zlatega konja. —

Bil je oče, ki je imel tróje otrók. Po materini smrti je prišla v hišo huda mačeha, ki je otroke prav „pisano“ gledala in sovražila. Ko nekoč ni bilo očeta domá, pokliče „pisana mati“ otroke in jim pové, da gredó očeta pričakovat. Vêde jih visoko v hribe in ondu reče, naj počakajo, da stopi na stran. A ni je bilo nazaj, odšla je po drugi poti domóv. Ker ji starejša hči ni zaupala, vzela je bila kaše s seboj in jo potresala po poti, pa vendar tako, da mačeha tega ni opazila. Prišli so po tem slédu domóv. Drugega dné jih zopet zvabi v hribe, toda zgodilo se je kakor prejšnjega dné. Vsa srdita, da se ji ni posrečila ta nakana, vzame nož in kliče otróke. A poskrili so se bili, ker so slutili nevarnost. Hudôbnica vendar prej ne miruje, da jih najde. Zdaj odseka prvemu glavo, drugemu roki in tretjemu nogi ter jih pomeče v blato. Ko pride mož domóv, vpraša po otrókih, a zverska mati trdi, da ne vé zánje. Oče jih išče povsod in napósled najde na omenjenem mestu, kar ga tako razjezi, da zgrabi sekiro in grdo ženo razseka na drózne kóse. To je bilo plačilo njeno za toliko hudôbo. —

Srčni vzdih.

V dežele mnogotere

Odprta mi je pót,
Odšel, oj, daleč bi lahko
Tja v širni svet odtód.

Jaz znám za vrt prekrásen,
Kjer upanja cvetó
In kjer zaziblje nád nebròj
V sèn jádnika ljubó.

Tožiti vam ni treba
Vi, bratje, za menó,
Solziti se ni treba
Ko spal bom pod zemljó;

A vendar položite,
Ko bodem smrti plen,
Nad glávo vi mi gosli
Na gróbn cvetnozelen!

1.

A od dežele vzórov,
Dežele svojih nad,
Strašná globél me lóči
In brézno in prepád.

2.

Naj vam, ljudjé sebični,
Svét lep se vidi vrt
Jaz pa le v kraje si želím,
Kjer je kraljica — smrt

3.

Napisa i ne trebam,
Kdo tukaj miren spí,
Ni križa, niti kipa
Srcé si ne želí.

Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Spisal M. Cilenšek.

VI.

Za starih časov je bilo neki prav čudno na svetu. Povodnih in gorskih mož je bilo marsikje videti in še dandanes slujó nekatere mlakuže in gorske otline zavoljo prebivalcev izza minulih dnij. Ta bitja so imela precejšnjo oblast in čestokrat je bilo slišati, da je zmanjkalo tega ali ónega. Ljudje so se jih bali, češ, kdo bi se družil s takim šmentom. Vedeli so marsikaj pripovedovati o njih hudobi, osobito pa o tem, kako so lepe deklice odvájali v podzemeljske svoje gradove. Poslušajte, kaj se o tej stvári pripoveduje ob Ložnici od rodú do rodú.

V neki vasi so živeli pridni možjé, dobre ženíce, čvrsti mladeniči pa tudi zale deklice. Jedna teh je bila tudi Hrušarjeva Lenčika. Nje uljudnost je bila vsakemu znana in kdor je ž njo občeval, prikupila mu se je zbog dobrih svojstev, ki so jo dičila in povzdigala nad druga vaška dekleta. Pa tudi lepa je bila, da je nje podoba marsikateremu mladeniču zmedla glavo. Ali nihče je ni rajši videl, nego Breznikov Nace. Ako ni bilo drugače mogoče, šel je na studenec materi po vode ter se oziral med potjo proti Hrušarjevim želeč, dobiti prijazen nasmehljaj. Lenčika pa je vedela zalega in pridnega mladeniča tudi ceniti in kadar je nabrala cvetlic, da ž njimi olepša podobe ob stenah, nikdar ni pozabila šopka narediti Nacetu. Tega je bil seveda bolj vesel, kakor bogvédi česa drugega. Najlepšo prihodnost in najslajše življenje si je obetal v bodočnosti, kadar bo mogel imenovati Lenčiko svojo ženko. A predno je došel do take sreče, moral je mnogo pretrpeti.

Prišla je pomlad. Vse se je veselilo lepih, toplih dnij. Livade so zelele in prve cvetlice prijazno pozdravljale pisane metulje, kateri so srkali slaščice po njih. Samó po visokih gorah, kakor že to navadno, ležal je še beli sneg in s curéčo snežnico napajal gorske senožeti. »Dolga je bila zima, a vendar jo je zmanjkalo«, dejali so ljudje in se veselega obraza ozirali po obnovljeni prirodi. Tudi Lenčika ni zaostala, temveč šla po travnikih in ondu nabrala lepih cvetk. Da je tudi Nace nekaj dobil, ni še treba omenjati.

Nekega dné pa se je dekle čudno vedlo. Za kar je prijelo, ni mu šlo od rok. In česa ne opazi máterino okó! »Lenčika, kaj ti je

danes, da si tako zmešana?» vpraša skrbna mati ter upre vánjo svoje oči. »Ne boš li šla danes po rož? glej, kako prijetno je pod milim nebom! Že so prihitele nekatere ptice zopet v naše kraje in pojo Stvarniku zahvalno pesem. Pojdi tudi ti in otresi se temnih mislij. Dokler ti cvetè pomlad, vesèli se; ko pa zima prikima, raduj se o mladini, katera ne pozna resnobe.« Tako je prigovarjala mati otroku, da bi mu razvedrila glavo.

»Pa mati, skoro vsake reči me je strah. Imela sem sinoči čudne sanje in kadar se jih domislím, izpreletava me zona.«

»Sanje so sanje, ki nimajo v človeškem življenji posebnega pomena«, tolaži mati in se ozira po hčeri. Skrívaj pa jo je vendar skrbelo, kaj bi inače veselega otroka moglo tako vznemirjati.

»Morda ti bo lažje, ako mi vse na tanko poveš«, sili mati v deklico.

»Glejte, mati«, začne Lenčika, »sanjalo mi se je, da grem nabirat cvetic. Kar se mi zdajci zazdi, da stojim sredi močvirja, o katerem pravite, da ... da ... Strah me je in kamor stopim, povsod se vse ugreza in že se utapljam. Potem pa stojim v prostornem grádu, katerega tla pometam vsak dan. K meni hodi čuden mož ter me snubi v zakon. Jaz pa, spomnivši se Naceta ...;« rdečica zalije nje obraz in mati se nasmeje, rekoč: »Res, čudne sanje, pa ostani danes domá.«

»Tista prejšnja tesnoba me je minula in rada bi šla pogledat za cveticami,« ugovarja hči proseče ter hitro dostavi: »Tolmunu ne bode hodila blizu.«

»Dobro bo, da se razvedriš, pa glej, kam stopiš.« S temi besedami jo spremi mati do praga in se vrne k svojemu delu.

Popóludne pride Nace k Hrušarjevim v vas. Razgovarjali so se o marsičem, a vse mu se je zdelo nekako dolgočasno. Nekoga je pogrešal v hiši in večkrat se oziral proti tolmunu, kamor se je ravno videlo. Nevedé je navel govorico na bližnje močvirje. »Le poslušaj«, dejo Hrušarjev oče, »povedal ti bom pa jaz, kar so stara moja mati večkrat pripovedovali, ki so si zapomnili vsako besedo matere svoje. Pred davnim časom je stalo tu veliko jezéro. Nalil je je potok, ki je jel izvirati daleč tam za gorámi. Mnogo ljudij je utonilo, ostali pa so se naselili po bregovih. Takó je bilo mnogo let.

Nekega dné proti večeru pa nastane strašen vihar, kakeršnega se najstarejši možje niso spominjali. Hišam je odnašal strehe, drevje lomil in ruval iz zemlje in vzdigoval vodó v jezeru bajè tako silovito, da se je moglo za presledkov videti njega dno. Kdor je mogel, skril se je v varno zatišje. Grmelo in bliskalo se je strašno, vmes pa

tulila burja, da se klicanje na pomoč in stokanje obupujočih niti slišalo ni. Zemlja se je strésala, kakor za najhujših potresov. Ta bój je trajal vso noč in ko se proti jutru pomirijo razburjene sile, zbiralo se je ljudstvo, kar ga je srečno peté odneslo, na veliki pečini ter z objokanimi očmi zrlo prejšnje sreče opustošeni kraj. A mnogo se ga ni zbralo, kajti večino jih je izgubilo življenje.

Pred zbegano množico pa se postavi sivobrad mož, in ji prične tako-le govoriti: »Veste li, zakaj se je to dogodilo? Pečinski duh in povodni mož doli v jezeru sta živela v vednem prepirú zavoljo duš, ki so bile utonile v potoku in jezeru. Napósled pride tako daleč, da se zbijeta. Prvi mu izlije jezero, drugi pa podere tisto črno peč in s tem je bilo boju konec. Vse duše pa ima povodnik v nastalem tolmunu, kajti on je premagal nasprotnika svojega in ga napósled oplenil. Pa pride čas in porodí se deklica, katero ugrabi in odnese v svoj podvodni grad. Ondu jo snubi in ako mu se neudá, rešena bo ona, in ž njo mnogo duš.« To izgovorivši izgine starček.

Ko je Hrušar izgovarjal zadnje besede, jelo se je že solnce nagibati proti zahodu. Lenčika se še ni vrnila domóv in s strahom se spogledajo vsi prisotni. Kar vsi skličejo sosede in se napotijo proti močvirju. Kličejo in iščejo povsod, toda Lenčike ne morejo najti. S strahom pa opazijo ob robu človeške stopinje, ki so vodile v vodo, a nikjer nazaj. »Uboga Lenčika, utonila je; zaman je vse iskanje in tarnanje; ne bo je več!« kričali so vsi v splošni zmešnjavi. Nace je hotel od samega obupa skočiti v vodo, a pridržali so ga; mati pa je na mestu omedlela. V tem se je vzbudil silovit vihar in pognal prestrašene vaščane v vas. Mati je zbolela, Hrušar pa osivel in si želel smrti. Kaj pa Nace? Ko je prebíl prve bolečine, svetuje mu modra ženica, naj gre tja v góre iskat k pobožnemu puščavniku dobrega sveta. On sluša in gre. Došedšega je stari mož prav prijazno vsprejel ter ga tolažil, kolikor možno. V molitvi prebedita noč in drugega jutra mu reče puščavnik: »Ako hočeš kdaj srečen biti, premaguj se, zapústi vas in domači kraj ter pojdi v deveto deželo. Bati se ni treba nikogar; glej, dam ti tá-le pas. Kadar se pretrga brez tvoje volje, védi, da ti je potekel čas in smeš se vrniti v domačijo svojo. V božjo previdnost pa ne sezaj, temveč ostani zvest svoji obljubi. Mogoče, da se uresniči ustno poročilo o rešitvi duš; hodi z Bogom.« Nace je šel po svetu z obljubo v srci.

Čas je najboljši zdravnik. Bodi rana še tako globoka in skeleča, sčasoma se zaceli in vrne se vsaj po nekoliko prejšnja zadovoljnost. Tako je bilo tudi pri Hrušarjevih in Breznikovih. Sicer so mlada člo-

veka prav težko pogrešali in kadar je govorica nanesla na ljubljeno hčer, na dragega sina, vselej so oči rosile solze.

Tako je minilo pet let. Zopet je bil najlepši pomladanski dan, katerega se je vse veselilo in se prišlo ogrevat na solnce. Pogovor se zasučje na Lenčiko in Naceta. Hrušarju se utrne debela solza in z žalostnim glasom reče okolistoječim: »Danes je ravno pet let, odkar je izginila Lenčika, moje veselje in materina radost. A neki notranj glas mi budi vedno upanje, da jo bom še videl.« Nehoté se obrnejo proti močvirju in, o čuda, od njega koraka po travnikih ženska naravnost proti Hrušarjevim. Mati spozna takoj svojo Lenčiko in od samega veselja skoro omedlí. Šli so ji naproti in se glasno veselili srečne vrnitve ter sklenili, da napravijo prihodnjega dné gostí.

In res, drugega jutra kazala je vas drugo lice. Deklice, Lenčikine tovarišice, okrasile so vse s cveticami in venci in popotnik bil bi mislil, da se obhaja velika svatovščina. Vse je bilo veselo, samó domača hči je ostala resnobna in često pogledavala v daljo, kakor bi koga pričakovala. Mati je to opazila in rekla Lenčiki: »Vem, koga pogrešaš; včerajšnjega dné si se izgubila ti, denšnjega pa on.«

V tem ustavi pred hišo potnik korake svoje. »To je on, Nace je!« kričé vsi križem. Zdaj je dokipelo veselje do vrhunca. Vprašanji in odgovarjanji ni bilo ni konca ni kraja. Prva je morala Lenčika povedati dogodke svoje.

»Ko tako po cveticah gledam,« prične ona, »pridem nevedé v močvirje. Od strahú zavpijem in se obračam, pa vse se ugrezuje in jaz izginem s površja. Ko se zavém, stojim sredi mračnega poslopja. Oziram se na vse strani, bilo je sicer več vrat; a vendar izhoda najti ne morem. Sedaj stopi pred mene mož, prime me za roko in pelje v sobo, kjer se je vse blestelo od zlatá in dragega kamenja, le po tleh je bilo polno smetij. Tu mi se jame dobrikati in me v zakon prositi. Jaz pa jokaje odgovorim: »Pústi me, pústi; vse zastonj!« To je trajalo dolgo in ker je napósled uvidel, da njega prošnje nimajo vspeha, pridejo mu druge muhe v glavo. Reče mi: »Veš kaj, Lenčika, najlepših lepša, jaz odpotujem, ti pa kraljičica moja, pometaj te-le smeti iz kota v kot, dokler se ne vrnem.«

»To delo sem opravljala brez prestanka, kajti kar sem spravila za dné v red, ležalo je drugega jutra zopet razmetano po sobah. Ne-koč pa slišim neko ječanje, sklonim se in poslušam ter čujem razločno:

»Jokajmo se, dušice, jokajmo
Solze suhe, glasné;
Tu je dežela joka, kraj 'zdih'vanja,

Ni počitka v noči, ne po dnevi.
 Jeden nas razmeta, druga pometa.
 Oj, neusmiljena deklica, kaj smo ti st'rile?
 Nehaj, nehaj, za zastor nas zberi.«

Razumela sem in skrila smeti. Ko pa povodnik pride domov in jaz njega ponudbo zopet odbijem, razmeče smeti po prostornem po slopi in mi ukaže prejšnje delo. Jaz pa si napravim metlo od mahú in pometam dolgo, dolgo.

Nekega dne slišim to-le pevanje:

»Oj, biser dobrote svetle,
 Slušaj milo proseče glase,
 Glase ubogih dušic!
 Zapustila boš to službo.
 Šla v človeško družbo.
 Oj, pri Bogu bomo ti hvalo dale,
 Nikdar tebe pozabile. Sliši mila,
 Vzemi nas smeti 'sabo za plačilo.
 Pri Bogu bomo ti hvalo dale
 Me dušice revne, revne.«

Kmalu potem pride povodnik k meni in me jame zopet prositi roke. »Zastonj ves trud!« odgovorim mu ter zahtevam plačila za takozvesto službo. Na njega vprašanje, kaj hočem za plačilo, pa pravim: »Te-le tebi nepotrebne smeti mi daj in domov me pusti.«

»Vseh je preveč, polovico si vzemi, za nameček pa to-le zlatooglavnico, uhanе in pas.«

Potem me izpusti.

Vse se je čudilo vstrajnosti in srčnosti rešene deklice ter ogledovalo darila.

Zdaj pa prične Nace pripovedovati o svojem potovanji.

»Zapustivši puščavnika sem blodil po neznanih deželah, in nevedé prišel v deveto deželo. Tam je bilo zlatá, kakor pri nas peska in vsega dovolj. Bivali so ondu črni velikani; jaz sem jim sezal malo nad gležnje. Ko stopam po velikem travniku, srečam velikanko, katera me pobere in v predpasnik vrže. Mislil sem, da se mi polomijo vse kosti. Nese me pod veliko drevo in ondu pred starega velikana. Nekolikokrat me pogleda in napósled reče: »Ti, maličko, ako mi hočeš služiti, dobro ti bo, ináče te kar pri tej priči snem.«

»Bom, bom pridno ubogal,« trepetaje odgovorim. Zapovedal mi je nabirati bisere in plesti zlato vrv. Delal sem, kar sem mogel, da je pómlad trikrat ozelenela. Med velikani pride do boja. Najhujši je bil ujet in obešen. Moj gospodar poišče dva tisočletna hrasta, polomi

jima veje in pričvrsti tisočletno jelko nánja. Na zlato verigo so ga pripeli in obesili. Velikan je bil z mano tako zadovoljen, da mi ponudi — svojo hčer v zakon. Jaz pa se moško odrežem: »Deklice velikanke ne potrebujem, pústi me od tod; vrniti se hočem v domače kraje in dobiti sebi jednakega dekleta.« Ni se obotavljal ter mi naložil mnogo blaga.

Vzel sem palico v roko in hajdi proti dômu. Pot je bila dolga in težavna. Zabredel sem v deželo pesjanov, ki ljudi žró. Videč, da so dlakasti kakor ovce, ubijem psa in se ogrnem v njega kožo. Tako sem ubegnil. Potujem dalje in dospem do pravih ljudi. Tu skrijem svoje blagó in grem služiti. Pol leta potem se mi pretrga pas, puščavnikovo darilo, in zdaj spoznam, da je napočil čas vrnitve. Precèj dolga je še bila pot, a premagal sem vse težave in tu sem sedaj v sredi svojih rojakov. Radujmo se, ko obhajamo trojno veselje« in vsi zapojó:

»Dan veselja je in petja, kdo še več želi!
In vesel te poroke, komu se ne zdi!
Junaka, rojaka slavnega Naceta
In deklíce krasnolice, zale Lenčike.
Da bi bila sreča mila in ljubezen pri tej hiši,
Da v ljubezni bi živela, Bog nas usliši!«

Jeseni.

1.

Kot vé, kot vé
Oj, ptice lehnokrile,
I jaz razpél
Bi rad peróti čile.

In z vami vsplól
V dežele sreče, petja,
Iskát za dom,
Za rod ubog zavetja.

2.

Gledal si ponosno, drevored,
Na vrvéčo mnózico oholo —
Pa osúl je tvoj se bujni cvet,
Le odrévje zdaj si golo.

Strta je lepota in tvoj čar,
Divne so zamrle sanje,
Po vejevji ti ječí vihár,
Drevja tožno vzdihovanje

3.

Ptice odletele drobne,
Vtihnul pesmij zvonki glas,
Róže ljube so ocvele,
Strt prirode ves je kras.

Toda spečo to prirodo
V sanjah ziblje sladek up:
S cvetjem dičnim njo in s slavo
Božji vzbudil bo poljúb.

Srce moje, srce moje
Nád in želj visók je grob,
Nikdo pa ne bo jih vzbudil,
Ni radóst, ni svit čarob.

Narodne stvari.

V. Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Priobčil M. Cilenšek.

VII.¹⁾

prijazni vási, na desnem bregu Ložnice, praznovalo se je svoje dni veliko ženitovanje, kakeršnega ljudje ne pomnijo. Kmetski fant si je izbral bogastvu svojemu primerno nevesto, ki je slula zaradi lepote in kreposti v deveto vás; vrstnice ji ni bilo najti. Srečni ženin prehodi hribe in doline ter povabi v svate vso žlahto po očetu in po materi kakor tudi razne kume. Kamor pride, povsod mu dobro postrežejo in se pri rujnem vinci veselé tolike sreče. Povsod mora pripovedovati, kakó je iskal neveste svoje, kakó je lepa in modra in koliko dóte ji dadó roditelji. Sevéda ni pozabil tudi župe, v kateri je taka déklica ugledala svet; opisoval je celó nje rojstveno hišo in ni opustil najmanjše stvarce. Ali med zaroko in poroko mine navadno vsaj štirinajst dnij, mnogo časa, ki lahko usodno vpliva na človeka. Tudi naš ženin je izkusil usode grenkosti, katere si je nakopal z nepremišljenimi besedami. Poslušajte torej, kakó se mu je godilo, predno je stopil z nevesto pred oltar in kakó hitro jo je moral zapustiti.

Hodil je некоč od kuma, ki ga je držal pri krstu, in bil je prav dobre volje. Kaj tudi ne, saj kum ni bil izmed tistih, ki radi poudarjajo »nimam«, in tudi ne izmed tistih, ki pravijo »ne dam« — torej mož po volji božji. Pri njem je bil človek lahko vesel, in tudi naš ženin je bil ter se ga nalezal, da so ga komaj nogé nosile.

Domóv gredé veselo prepeva; meri sedaj cesto, sedaj se zlekne v visoko rž, da glasno zašumé bilke, ki nikdar več ne morejo kvišku. Srečnejši je bil ženin. Stalo ga je sevéda mnogo truda, in marsikatero bilko je izpulil, predno se je postavil zopet na nóge. Bog védi, kakó dolgo bi bil hodil takó, da ni izpametovala ženina pijanost sáma. Zavozil je namreč na pokopališče, spoteknil se ondu in se položil po zemlji božji. Vender ga to ni spravilo v nejevoljo, temveč rekel je brez premisleka: »No, ker si se ,ti rajnik' sam nastavil na pot, vabim te tudi na svatovščino v hiši moji.« In glej! Iz groba se oglasi rajnik in pravi: »Pripravi, pridem ob najstih ponoči!« Hipoma je ženin

¹⁾ Glej »Ljubljanski Zvon« 1887., str. 666.

drug človek; prestrašil se je odgovora takó, da ga takoj mine vinjenost. Ali besede se ne dadó več izpremeniti! Njegovo povabilo in rajnikov odgovor mu vedno zvenita po ušesih. Nikdo mu ne vé svéta, in nekateri se mu celó posmehujejo, češ, od samega veselja ni védel kaj početi, in vino ga je razvnelo, da je sanjal takó čudno.

Drugače naš ženin. Ker nikjer ne najde mirú, gré napósled k domačemu župniku, ki ga prav prijazno vzprejme in mu svetuje to-le: »Ne bój se preveč nepremišljene besede! Očisti vest in pripravi, kakor je treba, kadar pričakuješ posebnega gôsta. Védi ga v stransko sobo, občuj ž njim sam in ne puščaj ga k svatom. Kadar se bode odpravljaj na odhod, zadržuj ga in obetaj mu, česar te naprosi.« Žéninu je sicer nekoliko odleglo, ali vesel kakor nekdaž ni bil več in želel je samó, da bi se vse srečno izteklo.

Določenega dné se zberó svatje, godci in mnogo drugih ljudij. Kakó so se veselili, plesali i. t. d., tega ni treba poročati, pač pa moramo omeniti, da so tudi nepovabljeni izhajali prav dobro. Vsa vás se je zbrala okolo hiše, in ker so bili svatje radodarni, nosilo se je na plano, da je bilo veselje. Ko so se zasukali v hiši, zavrtelo se je tudi zunaj mlado in staro in plesalo še dolgo potem, ko je godba utihnila. To je bilo tudi lahko mogoče, zakaj ledina je bila gladka kakor miza, in mesec je prižgal toliko luč, da je bilo svetló, kakor podnevi.

Ko pa zakuka na stenski uri lesena podoba najjst, pride povabljeni rajnik. Žénin, nevesta in svatje ga vzprejmó prav prijazno, in prvi ga odvêde v stransko izbico ter ostane pri njem. Ali skoro gôstu preseda samota, zatorej poprosi ženina, naj se preselita k ostalim svatom, zakaj dozdeva se mu, da so prav dobre volje. Žénin mu odgovorí, da se onadva najbolj umejeta, in vé še druge izgovore. »Odprí vender dúri, da bodeva vsaj gledala veselo družbo.« Za nekoliko časa se rajnik odpravlja, ali ženin ga zadržuje z raznovrstnimi izgovori do poslednjega trenutka. »Sedaj pa je dotekla moja ura, ljubi prijatelj! Mêni ni več bivati med vami; tjà moram, od koder sem prišel. Toda ker si me povabil in dobro pogostil, pridí tudi ti k mêni na veselico. Jutri bodi ob moji uri na pokopališči; vse drugo se zmeniva pozneje.« Žénin se ne more ustavljati in obeta, da pride.

Drugega dné gré k župniku in mu vse pové ter ga poprosi svéta. Modri mož mu pravi: »Pojdi, kakor si obetal, in vrni se srečno. Pridi mi povedat o svojem potovanji na óni svet in zapomni si to dogodbo za vse življenje. Ako imaš neprijatelja, spravi se ž njim in poslôvi se od vseh znancev«.

Zvečer istega dne se odpravi ženin na pokopališče. Nevesta in tudi nekateri svatje ga hočejo spremiti, toda on odločno odgovori, da ne potrebuje nikogar. Ker je prišel prehitro na odkazano mesto, léze med dva grobova in potrpežljivo čaka. Strah ga ni bilo, zakaj bil ni izmed tistih, ki si že v mraku ne upajo na pokopališče. Premišlja samó to, kar se utegne zgoditi takó kmalu. Sedaj odbije ura najrajst, jeden grobóv se odprè, in rajnik ga ogovori: »Dobro, da si prišel; hòdi torej za menoj.« Našega ženina izpreletí mraz, ko vidi, da gré v grob. Ali skoro pride v nekoliko mračen kraj; tù je tekla čudno velika reka, preko katere ga rajnik prepelje. Zdajci ugleda velikansko poslopje, prime za kljuko, in vrata se odpró. Po dolgem hodníku je treba korakati, in napósled prideta v stransko sobo, v kateri je ženinu odkazana posebna miza. Vrata v sosedno sobo so priprta, in prijetni glasovi zvené gôstu na ušesa. Streže mu rajnik sam in ga često pogleduje, zakaj opazil je, da mu óna vesela družba bolj ugaja nego najukusnejše jedí, katere mu nosí na mizo. In res izpregovori ženin, naj se predstavita k ónim veseljakom. Rajnik ga zavrne: »Ali si ti drugače ravnal z menoj? Večkrat sem opomnil, pojdiva k svatom, a ti si me vedno zadrževal v sobici in mi nisi privoščil vsega veselja. Le tukaj ostaniva, midva se umejeva najbolj.« — »Ker me že nečeš razveseliti popolnoma, odpri vsaj vrata, da bodeva gledala óne veseljake.« Takó se večkrat pričkata, a vselej je rajnikov zadnji odgovor: »Ti si prav takó delal z menoj.«

Čas hitro poteka, in rajnik opominja gôsta na odhod. »Oho, prijatelj! Pri mêní je bilo drugače. Nisem te gonil, temveč prigovarjal ti. Rad bi se me iznebil, toda nekoliko vender še potrpi.« — »Ako je tebi prav, mêní je tudi, samó to ti povém, da tvoj čas poteka.« Napósled pa ne pomaga nobeno besedovanje; ženin se mora odpraviti z veselega kraja. Rajnik ga vêde zopet po istem poti nazaj in izgine v svoje domovanje.

»Hvala Bogú, zopet sem na zdravem zraku!« glasno izpregovori ženin. »Bilo je sicer veselo, a vender mi ni dal v óno družbo, kamor me je takó mikalo. No, sedaj pa le domóv, bržkone me že težko pričakujejo.« Takó je govoril sam v sebi in hitro pobiral korake. Prišedši do domačih vrat, krepko potrka in na ves glas zavpije: »Nevesta, svatje, odprite!« Ko ne dobí nobenega odgovora, potrka še silneje, in zdajci se nekdo oglasi: »Kdo je?« Našega ženina zgrabi jeza, da povprašujejo po prišleci, in toliko da ne odgovori srdito. Vender si premisli in stopi v izbo. »Nevesta, kje si? Svatje na nóge, da vam povém, kakó in kaj. Godci, zagodíte káko veselo, zakaj sedaj smo

samí!« Takó in jednako govórí tujec, domačini pa gledajo po stráni sivega starčka, o katerem ne vedó ničesar. Napósled žénin sam opazi, da se je marsikaj izpremenilo in vender, kakor se dozdeva njemu, v jedni uri. Nikjer ni cvetoče neveste, ne veselih svatov in godcev, ne óne velike mize, ki je stala prej. Pogovor spravi vso družino na nóge, celó ded se vzbudí in pride v izbo. Vse se čudi tujemu móžu, čegar glavo pokrivajo sivi lasje in čegar obraz zakriva dolga brada, bela kakor sneg. Njega teló že leze v dve gubé, in zatorej provzročí neznanec celó smeha v hiši. Napósled reče hišni gospodar tujcu: »Veste kaj, mi vas ne umejemo! Léžite sèm na klop in počijte si; tudi mi smo trudni in potrebujemo počitka; jutri se lahko razgovarjamo in umeti utegnemo drug drugega.« Rekši upihne luč in gré zopet počivat.

Drugega dné se je govorilo po vási samó o starem tujci, toda poznal ga ni nikdo. Hodil je od hiše do hiše in iskal svojih ljudi. Ali kamor je prišel, povsod so ga čudno gledali in nekateri so se mu celó posmehovali, češ, lahko bi bil že pametnejši. Sedaj se domisli župnika, ki mu je velel priti, kadar se vrne s ponočne veselice. K njemu se torej napoti, in mož ga prav prijazno ogovórí: »Oče, kaj je pa vas privedlo k mêní?« — »Kaj, jaz oče?« odvrne žénin nekoliko srdito. »Včeraj je bila moja poroka, in ko sem zapustil za kratek čas domačo hišo, izpremenilo se je vse takó, da niti človeka ne poznam, Tudi vi, gospod, niste tisti, ki me je poročil.«

Neumevno se je vse to zdelo župniku, in silil je v sivolasca, naj mu pové vse natanko. Napósled mu pokaže nad vrati ploščo, katero je dal vzdati prednik. Pripoved žéninova in vsebina na plošči se popolnoma ujemata. Mlada nevesta je dolgo žalovala, napósled zapustila svoje sosede in šla v puščavo, kjer je samica umrla. Župnik je zamán čakal žénina in oskrbel to ploščo v spomin. Spodaj pa stojí letnica, ki pravi, da se je to dogodilo pred tristo leti.

Žénin se vsemu temu ne more načuditi, a župnik ga véde pred posodo z vodo in mu pokaže v nji njega podobo. Od samega strahú se zdrobí v prah, iz katerega vzletí bel golobček v sinje nebó. — Vse posvetno veselje ni niti pena proti ónemu, katero uživajo nebešćanje! —

Blizu vélike ceste stóji vas Vrbje, okolo katere je mnogo mlakuž in močvirnatih izvirkov; domačini jim pravijo »virja«. Osobito jedno je precěj veliko, in vašćanje trdíjo, da nima dnà in da je povodnikov dom.

Oral je svoje dní kmetič na njivi, otroka pa pustil konec nje blizu virja. Kar mu zazvení otroški jok in vrišć na ušesa, in ko se

ozrè, ugleda zelenega možá, ki hití za dečkom. Oče mu skoči na pomoč, in oba ga primeta za roke. Dolgo se pulita zánj, a nobeden ne more premagati svojega nasprotnika. Na meji leží sekirica. Oče jo pobere in odseka povodniku roko, s katero drží otroka. Zelenec skoči sicer brez nje v virje, ali oče se čudno prestraši, zakaj tuja roka se ne dá odpraviti od dečkove. Vse so poskušali, povsod popraševali, ali vse zamán. Stara ženica, ki je prišla v vás, nasvetovala je to-le: »Dobite iz istega virja žabjega drača in namažite roko nizdolu.« To je pomagalo. —

Nekdo, ki je drugim ljudém rad očitoval babjeverstvo, hotel se je sam prepričati, ali virje res nima dnà. Vzel je dolgo vrstico, privezal ob konci kamen in jo izpustil v vódo. Ali hitro se oglasi nekdo iz globine: »Ne méri ti mène, če ne bodem jaz tebe!« Trikrat se je ponovil zamolkli glas, in povodnik je imel mir. Zatorej še dandanes ugibljejo, koliko zvonikov bi se vender skrilo v tej mlakuži, ako bi postavili zvonik na zvonik.

Književna poročila.

X.

Leonhard Masing, Zur Laut- und Akzentlehre der macedoslavischen Dialekte. Ein Beitrag zur Kritik derselben. SPbg. 1891. 8°. 146.

V novejšem času je Macedonija »ein viel umworbenes Land«. Bolgari in Srbi jo zahtevajo záse jednako vztrajno in goreče ter se trudijo dokazati svoje aspiracije tudi s pomočjo filologije, kakor bi bila znanost odločilna pri reševanju takih politiških vprašanj. Dovólj je, če vemo o takih razpravah, katere se odlikujejo po temeljitem neznani v vseh znanstvenih vprašanjih, po gorečem patrijotizmu in globokoumni fantaziji, je li pisatelj Bolgar ali Srb, in takoj pozvemo tudi rezultat »znanstvenega« preiskovanja in domišljevanja. Masingova knjiga sevèda ne pripada razpravam omejene vrste, to je skoz in skoz znanstvena razprava, kjer so odločilni samó znanstveni razlogi. V prvi in večji polovici knjige razpravlja pisatelj obširno in temeljito o glasovih, kateri se so razvili na macedonskih tleh iz starih skupin *tj* in *dj*. Druga in po mojem mnenju tudi važnejša polovica nas poučuje kratko o nekaterih posebnostih naglasa v macedonskih narečjih, telaj o predmetu, o katerem do sedaj nismo vedeli skoraj nič.

Narodne stvari.

I. Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Priobčil M. Cilenšek.

VIII.

Svoje dni je hodil mladenič ponoči čez polje v vás. Sredi polja je stala kapelica Matere božje. Vselej je ondu pokleknil in izmolil nekaj češčenih marij, da bi mu bila presveta Devica milostiva in mu pomagala v vseh nevarnostih pozemeljskega življenja. Nekdaj se oglasi Marija, rekoč: »Stopi hitro semkaj za mène; smrt pride póte.« Toliko da je mladenič v zavetji, že prihití smrt mimo kapelice. »Kam pa takó naglo, smrt?« vpraša jo Marija. »Po tistega mladeniča grem, ki navadno hodi po tem-le polji v vás; nocoj ga vzamem, moram ga imeti.« Toda skoro se vrne bela žena, in Marija jo vpraša: »Kakó to, da se vračaš praznih rok?« — »Danes mi je odnesel peté, jutri zvečer pridem pa nekoliko prej«, odreže se smrt in gré po druge ljudi. »Kaj pa je to, kar sedaj-le mimo šumi, kakor bi se podila jata dolgouhih zajcev?« — »To so samí rogački, ki gredó čakati duše, toda ne bodo je dobili«, poučuje mladeniča visoka zaščitnica. »Ako te je volja, stopiva za njimi; sedaj se ti ni treba bati smrti, póte pride šele jutri; ti pa pridi k mêní in sicer nekoliko prej nego danes.« — Prideta do hiše, kjer umira bolnik. Ljudje okolo njega molijo rožni venec in prepevajo svete pesmi. Dva angelja stojita pri bolnikovi postelji, hudobci pa visé po stenah. Zdajci zavije smrt bolniku vrat; angelja vzameta dušo in jo spremita v nebesa, zlodeji pa odidejo praznih rok.

Druga večera se ponoví pri kapelici prav tisti prizor, in smrt zatrjuje, da ji pretkani dečko jutri ne uide. Nató gré po bolnika, katerega je bolezen že dolgo mučila. »Sedaj si brez skrbí, jutri pa še prej pridi k mêní; če hočeš, stopiva za njo.« V tem hipu prilomastijo rogački; prav glasni so, mislèč, da nocoj ne gredó zastonj. Onadva gresta za njimi in prideta do bolnika, pri katerem mešajo tiste umažane podobice, grdo preklinjajo in nesramno govoré. Tudi pri tem bolniku sta angelja, toda jokata se, peklenskih pošastij pa je polna hiša, in čudno se pačijo. Ko bolnik prestané, polasté se njega duše in jo tirajo v večno pogubljenje. Zunaj nastane tak vihar, da se vse trese. »Vidiš, kam zavéde človeka zmota in pregrešno življenje; ko-

likor pa je še dobrega na njem, to mu pogubé igralci, preklinjevalci in drugi nesramneži!« vzdihne Marija, mladenič pa se prekriža.

Ko tudi tretji večer smrt ne dobí mladeniča, odgovorí Mariji: »Nič več ne grem pónj; učakal bode visoke starosti in še sam me bode prosil, naj pridem pónj.« — »Sedaj si brez skrbí; ako ti je drago, poglejva še nocoj nekoliko po svetu.« — »Kar je tebi ljubo, to je tudi mêní prav; neizrecno sem srečen, da smem biti v tvoji družbi.« — Hodita že dolgo po polji, in Marija mu pripoveduje marsikaj lepega; kar ugleda mladenič prav svetlo luč in reče: »Kaj pa to pomení?« — »To je večna luč; ako hočeš, greva k nji.« Tam je bila velika kapela in v nji vse polno svetilk. Nekatere so gorele prav jasno, druge slabo, nekaterim pa je luč že umirala. »Kaj pomení to, saj sedaj ni čas božjih grobov?« — »To je večna luč; vsaka svetilka pomení življenje jednega človeka. Kakeršna je njega lučica, takšno je njegovo življenje.« — »Oh, preblážena Devica, pokaži mi mojo luč!« — »Glej, tista-le je, ki gorí takó jasno«, in Marija pokaže na svetilko, do vrha nalito z oljem. »Pokaži mi sedaj še svetilko moje déklice.« — »Ona-le je, ki že ugaša.« Rekši mu pokaže svetilko, v kateri je prav malo olja. Mladenič pa odlije iz svoje svetilke toliko goriva, da ga je v obeh jednako. »Oj, dobri mladenič! Tvoja misel je zlatá vredna, nikoli se ne bodeš pritoževal radi tega.« —

Srečno sta živela v zakonu in dočakala sive starosti, da sta se že vsega naveličala. Zena je umrla samó jeden dan pred možem.

IX.

Sedaj pa še recimo kàj o drugem mladeniči, ki je imel čudno navado, da je malone vsako noč vstal iz postelje, hodil po polji ter ukal in pel. Domačemu župniku to ni bilo nikakor po volji, zakaj naveličal se je tega ponočnega nemira že takó, da mu je presedal menda do vrha glavé. Zató reče nekega dné svojemu hlapcu: »Vzemi bikovko, ki visí tam ob steni in zalóži ónemu ponočnjaku nekaj gorkih.« — »Tudi mêní je takšno vriskanje odveč, in prav veselí me, da ga smem nekoliko kaznovati«, odgovorí hlapec in se pripravi, kakor mu je bilo ukazano. — Drugega dné vpraša župnik svojega posla, ali je morda zaspal, da ni čul ponočnega petja okolo župnišča. »Hm, ako bi bili vi to videli, kar sem videl jaz,« dé hlapec ves plah in upalih očij, »stavim, da bi bili skočili iz kože. Le poslušajte, povém vam po resnici. Ko ga zaslišim, hitro skočim za óni-le zid in si mislim, nocoj ga našeškam, da me bode pomnil vse žive dni in opustil